

KUOPIO

Kuopion kaupungin arviointikertomus 2023

Tarkastuslautakunta

SISÄLLYS

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	1
1 TARKASTUSTOIMI	2
1.1 Kuopion kaupungin tarkastuslautakunta	2
1.2 Ulkoisen valvonnan järjestäminen	2
1.3 Tarkastuslautakunnan toiminta	3
2 KAUPUNGIN STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI	4
2.1 Kuopion strategia ja toimenpideohjelmat	4
2.2 Henkilöstöasiat	5
2.3 Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta	6
3 KAUPUNGIN TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI	19
3.1 Talousarviotavoitteiden asettaminen ja sitovuus	20
3.2 Investoinnit, lainakanta ja talouden tasapaino	22
4 TOIMINNAN ARVIOINTI	25
4.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus	25
4.2 Kaupunkisuunnittelupalvelut / strateginen maankäyttö ja asemakaavoitus	26
4.3 Nuorisopalvelut	27
4.4 Lähidemokratiajaosto ja pitäjäraatitoiminta	28
4.5 Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta	29
4.6 Hallintopalvelu	30
4.7 Kaupunkitekniikan palvelut / kunnallistekninen suunnittelu ja rakennuttamis- ja kunnossapitopalvelut	31
4.8 Kansalaisopisto	33
4.9 Yhteiskokous Pohjois-Savon hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan kanssa ja Järviseudun Työterveys Oy	34
4.10 Savo-Pielisen jätelautakunta	35
4.11 Liikuntapaikkapalvelut	36
4.12 Kuopion Vesi Oy	37
4.13 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen	38
5 KONSERNITAVOITTEIDEN JA –TALouden TOTEUTUMIEN ARVIOINTI	39
5.1 Omistajaohjaus	40
5.2 Konsernissa arviointivuonna tapahtuneet muutokset	41
5.3 Konsernitavoitteiden toteutuma	41
5.4 Konsernitalouden toteutuma	43
6 ARVIOINTIHAVAINTOJEN JÄLKISEURANTA	46
7 VASTINEPYYNNÖT VUODEN 2023 HAVAINNOISTA	48
8 ALLEKIRJOITUKSET	50

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Vuosi 2023 on Kuopion historiassa monella tavalla poikkeuksellinen. Poikkeuksellisuus heijastuu myös kaupungin toimintaan.

Vuosi 2023 oli ensimmäinen vuosi sen jälkeen, kun sosiaali- ja terveydenhuolto siirtyivät kaupungilta hyvinvointialueille. Tämä on merkinnyt rahoituksellisesti merkittävän toiminnon siirtymistä pois kaupungilta. Samalla myös verotulot ja valtionosuudet ovat pienentyneet. Hyvinvointialueiden toiminta hakee edelleen uomaansa, eikä käynnistymishankaluuksilta ole välttytty.

COVID-19 pandemia on jo lähes poistunut kansalaisten mielistä, vaikka suurin yksittäinen kuolleisuushuippu oli marraskuussa 2023. COVID-19 näyttää nyt vakiintuneen kaksi kertaa vuodessa ilmeneviksi tautipiikeiksi. Kaupungissa monet toiminnot kokivat notkahduksen pandemian aikana. Nyt vuotta 2023 on leimannut toipuminen. Joissakin toiminnoissa pandemiaa edeltävä taso on jo ylitetty, mutta joissakin asioissa palautuminen on tapahtunut hitaasti.

Ukrainan sota jatkuu edelleen ja sillä on heijastusvaikutuksia Kuopioonkin. Rakentamisen kallistuminen näkyy asunTORAKENTAMISEN ja investointien vaikeutena. Venäläisten matkailijoiden puute kurittaa koko itäisen Suomen taloutta. Tätä kirjoittaessa Lähi-idän kireä tilanne on edelleen kiristynyt täysin arvaamattomaksi.

Maailman melskeistä huolimatta Kuopio on säilynyt hyvänä asuinpaikkana. Suomi on maailman onnellisin kansa, ja Kuopio Tampereen jälkeen toiseksi vetovoimaisin. Vaikka näiden ja vastaavien tulosten mitätöiminen näyttää muodostuneen kansanhuviksi, on hyvä huomata, että kun millä tahansa mittarilla on mitattu kansalaisten hyvinvointia, ovat pohjoismaat jatkuvasti olleet kärjessä tai kärjen tuntumassa. Tämä kertoo, että täällä pohjan perillä on osattu tehdä jotakin oikein. Me saamme olla iloisia ja tyytyväisiä hyvään asuinympäristöömme.

Lausun kiitokset tarkastuslautakunnan työhön osallistuneille lautakunnan jäsenille ja viranhaltijoille. Hyvä yhteistyön henki on sävyttänyt tarkastuslautakunnan toimintaa. Sen hengen ovat lautakunnan jäsenet yhdessä luo-
neet. Samaten kiitän kaikkia Kuopion eri toimialojen edustajia, jotka ovat käyneet kertomassa toiminnastaan, vastanneet kysymyksiin ja omalta osaltaan toteuttaneet tarkastustyötä ja demokraattista toimintatapaa.

Olli-Pekka Ryyänen
Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

1. TARKASTUSTOIMI

1.1 Kuopion kaupungin tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan on kuntalain 121 §:n mukaan valmisteleva valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Havainnot annetaan valtuustolle vuosittain arviointikertomuksessa. Tarkastuslautakunnan on huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan on arvioitava myös talouden tasapainotuksen toteutumista.

Tarkastuslautakunnan keskeisenä tehtävänä on arvioida hallinnon ja taloudenhoidon sekä palvelutoiminnan tuloksisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Lautakunnan tulee seurata tarkastustoimintaa ja tarvittaessa tehdä sitä koskevia kehittämis ehdotuksia. Lisäksi lautakunnan tehtävänä on tehdä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

1.2. Ulkoisen valvonnan järjestäminen

Kuntalain ja hallintosäännön mukaisesti ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja.

Tilintarkastus

Kuntalain mukaan valtuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön, jonka on määrättävä vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi JHT-tilintarkastaja. Tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla. Kaupungin tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava kaupungin tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä. Vuonna 2023 kaupungin ja konserniyhteisöjen lakisääteisenä tilintarkastusyhteisönä on toiminut TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT **Marko Paasovaara**. Tilintarkastusta on tehty tarkastuslautakunnalle esitellyn työohjelman mukaisesti ja tilintarkastaja on raportoinut lautakunnalle vuoden aikana ja tilintarkastuskertomuksen luovutuksen yhteydessä.

Tarkastustoimisto

Tarkastuslautakunnan alaisena hallinnon ja talouden tarkastusyksikkönä toimii tarkastustoimisto (2 htv), jonka tehtävänä on Kuopion kaupungin hallintosäännön 83 §:n mukaan valmistella tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja toteuttaa hallinnon ja talouden tarkastusta sekä avustaa tilintarkastajaa.

Edellä mainitut tarkastuslautakunnan tehtävät voidaan jakaa kolmeen tehtäväkokonaisuuteen: hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestäminen, arviointi ja muut tehtävät.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano:

- Ryyttänen Olli-Pekka pj. (Hirvonen Ilkka)
- Paulo-Tuovinen Anne varapj. (Mertanen Sanna)
- Airaksinen Tanja (Keinänen Marja Leena)
- Korhonen Jari T. (Rissanen Tuomo)
- Littunen Jukka (Auvinen Jarmo)
- Norja Heli (Airaksinen Teija)
- Meriluoto Laura 15.5.2023 saakka
- Sirkka Soile 16.5.2023 alkaen (Hartikainen Maija)
- Soini Teemu (Nivamo Saija)

Esteellisyudet

Hallintolain kohdissa 27 §, 28 § ja 29 § määrittellään keskeiset perusteet esteellisyyden arvioinnissa. Lähtökohtaisesti henkilöt itse arvioivat omaa esteellisyyttään. Jäsen Tanja Airaksinen on esteellinen arvioimaan Savon koulutus kuntayhtymää. Jäsen Heli Norja on ollut esteellinen arvioimaan kasvun ja oppimisen palvelualueetta ja jäsen Teemu Soini hyvinvoinnin edistämisen palvelualueetta 31.5.2023 saakka.

Tarkastustoimiston tehtävistä säädetään tarkemmin tarkastustoimiston toimintasäännössä. Tarkastuslautakunnan esittelijänä toimi tarkastuspäällikkö **Sari Düssel** määräaikaisena 31.10.2023 saakka ja vakituksena 1.11.2023 alkaen. Tarkastussihteerin sijaisena toimi 30.6.2023 saakka **Jaana Pelkonen**. Tarkastussihteerin nimikemuutos arviointiasiantuntijaksi tehtiin joulukuussa ja virkaan valittu aloittaa virassa keväällä 2024.

Sidonnaisuudet

Kuntalain (410/2015) 84 §:n mukaan tiettyjen kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden on ilmoitettava sidonnaisuuksistaan tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Ilmoitukset julkaistaan yleisessä tietoverkossa. Tarkastuslautakunta on pyytänyt ja käsitellyt sidonnaisuusilmoitukset ja ne on saatettu tiedoksi kaupunginvaltuustolle. Yhteenveto on julkaistu internet-sivuilla: <https://www.kuopio.fi/sidonnaisuudet>. Sidonnaisuustietoja päivitetään tarpeen mukaan.

Sidonnaisuusilmoituksia koskevan sääntelyn tarkoituksena on kunnan päätöksenteon avoimuuden ja läpinäkyvyyden edistäminen. On ajateltu, että sidonnaisuusrekisterin avulla voidaan ennakolta estää tilanteita, joissa luottamus viranhaltijan tai luottamushenkilön toimintaan voisi vaarantua ja siten myös yleisellä tasolla vahvistaa poliittisen järjestelmän luotettavuutta kunnissa.

1.3 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta on hyväksynyt valtuustokaudelle 2021 – 2025 tarkastus- ja arviointisuunnitelman kokouksessaan 31.3.2021 § 39. Tarkastus- ja arviointisuunnitelma muodostaa perustan toiminnalle ja ohjaa vuosittaista työohjelman laadintaa.

Tarkastuslautakunta hyväksyi vuoden 2023 työohjelman kokouksessaan 30.3.2023. Vuoden 2023 arvioinnissa tarkastuslautakunta kokoontui yhteensä 22 kertaa, joista 15 sisälsi työohjelman mukaisen arviointikohteen. Kokouksissa on käsitelty tarkastustoimen hallintoon ja tarkastustoimintaan liittyviä asioita sekä toimialojen ja konserniyhteisöjen arviointeja.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt arviointikokouksiinsa huomioita kaupungin palvelutuotannon vaikuttavuuteen osana tavoitteiden arviointia. Arviointikokouksissa on kuultu kunkin arviointikohteen keskeisimpiä viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä.

Arviointikokousten lisäksi tarkastuslautakunta on tavannut kaupungin poliittista ja virkajohtoa talousarvion ja tilinpäätösten esittelyiden merkeissä.

Lisäksi joulukuussa 2023 järjestettiin Pohjois-Savon hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan kanssa yhteiskokous, johon osallistuivat myös Iisalmen kaupungin tarkastuslautakunnan puheenjohtajisto sekä Siilinjärven kunnan tarkastuslautakunnan puheenjohtaja ja viranhaltija.

Tarkastuslautakunta kuuli tilintarkastuksen työohjelman esittelyn lisäksi kolme tilintarkastajan raportointia ja kaksi sisäisen tarkastajan raportointia. Tarkastuslautakunta varasi arviointikertomuksen käsittelyyn ja hyväksymiseen yhteensä neljä tarkastuslautakunnan kokousta maaliskuuhuhtikuussa. Arviointikertomukseen on koottu arviointikokousten ja tilinpäätösaineiston pohjalta keskeisimpiä havaintoja arviointivuodelta 2023.

Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja antoi 6.11.2023 tarkastuslautakunnalle selvityspyynnön Savilahden liikunta- ja tapahtumakeskuksen kustannusten noususta.

Tarkastuslautakunnan arviointiaiheet	
Kokouspäivä	Arvioinnin kohde
10.5.2023	Mittarit ja strategian toimenpideohjelmot
1.6.2023	Varhaiskasvatus ja esiopetus
15.6.2023	Kaupunkisuunnittelupalvelut / Strateginen maankäyttö ja asemakaavoitus.
14.9.2023	Nuorisopalvelut
28.9.2023	Lähidemokratiajaosto
12.10.2023	Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta
26.10.2023	Hallintopalvelu
6.11.2023	Omistajaohjausjaosto
16.11.2023	Kaupunkitekniikan palvelut / Kunnallistekninen suunnittelu, rakennuttamis- ja kunnossapitopalvelut
30.11.2023	Kansalaisopisto
14.12.2023	Järviseudun Työterveys Oy
11.1.2024	Savo-Pielisen jätelautakunta
25.1.2024	Savilahden liikunta- ja tapahtumakeskus
22.2.2024	Liikuntapaikkapalvelut
14.3.2024	Kuopion Vesi Oy

Tarkastuslautakunnan havainnot on laatu koitu erilaisiin kehysväreihin: positiivisiin (vihreä), kriittisiin (punainen) ja neutraalimpiin huomioihin (sininen). Tavoitteena on erottaa tarkastuslautakunnan huomiot muusta tekstistä.

2. KAUPUNGIN STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI

2.1 Kuopion strategia ja toimenpideohjelmat

Kuopion kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Kuopion vuoden 2030 ulottuvan strategian 16.5.2022. Kuopion strategia on kaupunkiyhteisön strategia ja se ohjaa koko kaupunkikonsernin toimintaa. Strategia määrittää Kuopion kehittämisen suuntaviivat lähivuosiksi. Visio ja strategiset päämäärät kuvaavat kaupungin tulevaisuuden tahtotilaa Kuopion kehityksestä. Strategia määrittää myös toimintatavat, joilla varmistetaan strategian toteutumista.

Strategiaa ja yhteisiä suuntaviivoja tarvitaan muuttuvassa toimintaympäristössä. Myös kuntalaki edellyttää, että jokaisessa kunnassa on oltava voimassa oleva kuntastrategia ja se on tarkistettava vähintään kerran valtuuston toimikaudessa. Tällä halutaan korostaa erityisesti valtuuston roolia kunnan strategisena johtajana ja toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteiden määrittäjänä.

Valtuusto arvioi strategian toteutumista joka vuosi keväällä strategiaseminaarissa, asettaa tavoitteita ja tekee tarvittaessa muutoksia strategiaan.

Strategian toimeenpanon tukena ovat strategian toimenpideohjelmat sekä muut ohjelmat ja suunnitelmat. Toimenpideohjelmissa konkretisoidaan tarkemmin valtuustokauden tavoitteet, mittarit ja toimenpiteet. Strategiapäivityksen yhteydessä Hyvinvoiva ja yhteisöllinen Kuopio -ohjelmaan ei tullut muutostarpeita. Ilmasto- ja resurssivii-sausohjelman päivitystyö käynnistyi syksyllä 2023 ja päivitetty ohjelma on tarkoitus viedä päätöksentekoon touko-kuussa 2024. Kasvava ja elinvoimainen Kuopio -ohjelman valmistelu on käynnistynyt ja se on tarkoitus saada valmiiksi kevään 2024 aikana. Uudistuva ja yhdessä tekevä-Kuopio -ohjelman sijaan etenee talouden tasapainotusohjelma.

Kuopio 2030

Hyvän elämän pääkaupunki
Terveyttä, elinvoimaa ja arjen rikkautta

Toimintatapa

Lupa tehdä toisin

Avoimesti. Innostavasti. Vastuullisesti. Yhdessä.

Missio

Kuopio kumppaneineen mahdollistaa kestävä kasvun ja hyvän elämän

Päämäärät

Menestystekijät

Elinympäristö ja osallisuus
Hyvinvointia edistävät elintavat ja sosiaaliset verkostot
Elinikäinen oppiminen, työ ja toimeentulo
Laadukas varhaiskasvatus ja koulutus
Vapaa-ajan mielekäs tekeminen ja kokeminen
Kilpailukykyinen ja kannustava yrittäjyyssympäristö
Rohkea ja kestävä kaupunkikehitys
Vetovoimainen innovaatio-, tutkimus- ja osaamiskeskittymä ja laadukas koulutus
Kasvava matkailu ja vetovoimaiset tapahtumat
Kuopion tunnettuus ja edunvalvonta
Kiertotalous ja resurssiviisuus
Viisas liikkuminen ja kestävä yhdyskuntarakenne
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja luontokadon torjunta
Huoltovarmuus ja kriisinsietokyky
Sujuva ja uudistuva toiminta
Uudistuva johtaminen
Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö
Kestävä talous

2.2 Henkilöstöasiat

Kaupunginvaltuusto hyväksyi (9.11.2020 §80) henkilöstöpoliittiset linjaukset, jotka ohjaavat ja määrittävät kaupungin harjoittaman henkilöstöpolitiikan suunnan. Henkilöstöjohtamisen painopistealueita vuonna 2023 olivat työhyvinvoinnin parantaminen, jatkuva oppiminen, työturvallisuudesta huolehtiminen ja ennakoiva henkilöstösuunnitelu. Tarkastuslautakunta arvioi henkilöstölle asetettuja tavoitteita mm. henkilöstökertomuksesta saatujen tietojen pohjalta.

Työhyvinvointi

Kuopion kaupunginvaltuusto myönsi kohdennettavaksi työhyvinvointiin 100.000 euroa. Työhyvinvoinnin edistämisen työryhmän käyttämät kriteerit määrärahan myöntämisessä olivat 1) Kevan työhyvinvointikyselyssä tunnistetut 1–3 kriittisintä kehittämiskohdetta, 2) työnteon ja työyhteisön sisäisen motivaation, innostumisen, onnistumisen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen, 3) sairauspoissaolojen kasvu sekä 4) esihenkilötyön vahvistaminen.

Työhyvinvointi- ja työkykyjohtamisessa uudistettiin työkyvyn tuen toimintamalli, joka päivitettiin vastaamaan Aino työkykyjohtamisjärjestelmän käyttöönoton myötä tulleita uudistuksia, kuten varhaisen välittämisen poissaolorajoja. Esihenkilökysely toteutettiin syksyllä 2023 Kevan tarjoamalla sähköisellä verkkotyökalulla. Kyselyyn vastasi 166 esihenkilöä ja vastausprosentti oli 73,5 %. Esihenkilökysely auttaa arvioimaan ja kehittämään työhyvinvoinnin ja työkyvyn johtamista, henkilöstön työhyvinvointia ja työn tuoksellisuutta.

Kuopion kaupunki on mukana Työterveyslaitoksen Hyvinvointi ja yhteisöllisyys monipaikkatyön ytimessä (HYMY) - tutkimushankkeessa v. 2023–2025. Hankkeessa tuotetaan uutta tietoa monipaikkatyön eli lähi-, hybridi- ja etätyön vaikutuksista työntekijöiden hyvinvointiin, sosiaalisiin voimavaroihin ja työtoimintaan sekä käytännön keinoja näiden tekijöiden edistämiseen. Henkilöstön työhyvinvointiin ja työturvallisuuteen on kiinnitetty huomiota lainsäädännön velvoitteiden lisäksi kaupungin omilla ohjeilla ja linjauksilla. Henkilökunnan psykososiaaliseen kuormittumiseen on kiinnitetty huomiota mm. työsuojelutoimikuntien kokouksissa.

Sairauspoissaolot

Vuoden 2023 sairauspoissaolot ovat vähentyneet edelliseen vuoteen verrattuna 3,1 päivää/htv. Osittain sairauspoissaolojen alenemiseen vaikuttaa henkilöstösiirrot hyvinvointialueelle ja lisälmen kaupungille. Eniten sairauspoissaoloja (20,3 pv/htv) oli Kasvun ja oppimisen palvelualueella. Lukuihin sisältyy sairaus- ja tapaturmapoissaolot. Lukuihin ei sisälly sivutoiminen henkilöstö.

Sairauspoissaolot pv/htv	2022	2023	Muutos
Elinvoima- ja konsernipalvelu	22,4	12,4	-10,0
Hyvinvoinnin edistäminen	15,0	10,9	-4,1
Kasvu ja oppiminen	20,6	20,3	-0,3
Kaupunkiympäristö	8,3	9,5	1,2
Tilapalvelut	4,6	9,3	4,7
Kaupunki yhteensä	21,0*	17,9	-3,1

* sis. HVA:lle siirtyneet

Sairauspoissaolojen vähennystavoite ei toteutunut. Tavoitteena oli vähentää sairauspoissaoloja vuonna 2023 tasolle 16 pv/htv. Sairauspoissaolot olivat 17,9 pv/htv.

Henkilöstön määrä ja saatavuus

Henkilötyövuosien määrä oli 3 531 htv, vähennystä edelliseen vuoteen 2 885 htv. Vuoden 2023 alussa siirtyi henkilöstöstä n. 3 000 htv (47 %) Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja lisälmen kaupungin palvelukseen, mikä selittää suurta henkilötyövuosien alenemaa. Lukuihin ei sisälly sivutoiminen henkilöstö.

Henkilötyövuodet ilman työllistämistä Palvelualue	2022	2023	Muutos
Keskusvaalilautakunta	0	0	0
Tarkastustoimi	2	1	-1
Yleishallinto	4	3	-1
Elinvoima- ja konsernipalvelu	294	158	-136
Kaupunkiympäristö	210	213	3
Hyvinvoinnin edistäminen	388	390	2
Kasvu ja oppiminen	2 541	2 649	108
Tilapalvelut	43	42	-2
Perusturvan palvelualue	1 600		-1 600
Terveydenhuollon palvelualue	885		-885
Pohjois-Savon Pelastuslaitos	340		-340
Isäntäkuntapalvelut	36		-36
Kaupunki yhteensä	6 342	3 456	-2 887

Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan henkilöstön saatavuus (vakituiset ja sijaiset) vaihtelee huomattavasti vastuualueittain. Osalla vastuualueista henkilöstön saatavuus ja poissaolot ovat vaikeuttaneet mm. palvelujen järjestämistä.

Jatkuva oppiminen

Henkilöstön kehittämistä toteutettiin keskitetysti ja palvelualueiden omien koulutusohjelmien mukaisesti. Verkko-koulutukset ja webinaarit vahvistuivat koulutusmuotona. Keskitetyn koulutussuunnitelman pääpainotuksina olivat esimiestyön tukeminen ja osaamisen kehittäminen, järjestelmien käytön osaamisen vahvistaminen eli digikyvykkyyden kasvattaminen, tietosuoja- ja tietoturvakoulutukset, työturvallisuus, työhyvinvointi sekä työelämätaidot. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen toteutettiin Intro-perehdytysohjelmalla. Syksyllä käynnistettiin esihenkilökoulutus/-valmennuskokonaisuus.

2.3 Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunta arvioi valtuustoon nähden sitovien tavoitteiden toteutumaennustetta tavoitekohtaisessa taulukossa, johon on koottu tavoitteet vastuutahoineen sekä kaupunginhallituksen oma arvio, että tarkastuslautakunnan arvio vierekkäisin sarakkein. Valtuustoon nähden sitovien, strategisten tavoitteiden seurantatietojen mukaan, toiminta on edennyt pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti.

Tarkastuslautakunta on laskenut 46 tavoitetta, joista toteutuneita on 17. Tavoitteista 11 on jäänyt toteutumatta ja

8 tavoitetta on edennyt osittain. Tavoitteista 10 oli sellaisia, joita ei voitu arvioida. Valtuuston asettamista 17:stä mittaritavoitteesta toteutui tai voidaan katsoa toteutuneen 13 ja 4 jäi toteutumatta. Tavoitteiden toteutumista kuvaavat taulukot on kuvattu tarkemmin arviointikertomuksen sivuilla 7-16.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että talousarviotavoitteissa viitataan sellaisiin mittareihin, joiden toteutumia ei ole esitetty tilinpäätöksessä.

Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta					
Strategiset tavoitteet Strategialinkitys	Tavoitteiden lukumäärä	Tavoite toteutui	Tavoite eteni osittain	Tavoite ei toteutunut	Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida
HYVINVOIVA JA YHTEISÖLLINEN KUOPIO					
Elinympäristö ja osallisuus	5		2	2	1
Hyvinvointia edistävät elintavat ja sosiaaliset verkostot	4	1		3	
Elinikäinen oppiminen, työ ja toimeentulo	2	1		1	
Laadukas varhaiskasvatus ja yleissivistävä koulutus	1				1
Vapaa-ajan mielekäs tekeminen ja kokeminen	1	1			
KASVAVA JA ELINVOIMAINEN KUOPIO					
Kilpailukykyinen ja kannustava yrittäjyysympäristö	3		2		1
Rohkea ja kestävä kaupunkikehitys	3		2		1
Vetovoimainen innovaatio-, tutkimus- ja osaamiskeskittymä ja laadukas koulutus	3	1		1	1
Kasvava ja vastuullinen matkailu	2			1	1
Kuopion tunnettuus ja edunvalvonta	1	1			
ILMASTO- JA RESURSSIVIISAS KUOPIO					
Kiertotalous ja resurssiviisaus	3	1			2
Viisas liikkuminen ja kestävä yhdyskuntarakenne	2	2			
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja luontokadon torjunta	1	1			
Huoltovarmuus ja kriisinsietokyky	3	1	1	1	
UUDISTUVA JA YHDESSÄ TEKEVÄ KUOPIO					
Sujuva ja uudistuva toiminta	3	2		1	
Uudistuva johtaminen	3	1		1	1
Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö	3	3			
Kestävä talous	3	1	1		1
Yhteensä	46	17	8	11	10

Merkkien selitteet	Kaupunginhallituksen arvio	Merkkien selitteet	Tarkastuslautakunnan arvio
	Valmis / etenee suunnitellusti		Tavoite toteutui
	Etenee osittain / hitaasti		Tavoite eteni osittain
	Ei etene / ei alkanut		Tavoite ei toteutunut

1. HYVINVOIVA JA YHTEISÖLLINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 1.1. Elinympäristö ja osallisuus				
Kuopiolaisten tyytyväisyys asuinymppäristöön säilyy korkeana	Asukkaiden tyytyväisyys oman asuinalueen rakennettuun ympäristöön (asteikko 0 – 10)	7,23 (2020), muita mittauksia ei ole		Tavoitetta ei voida arvioida, koska ei ole mitattu.
Asunnottomuus vähenee	Asunnottomuus	0,9 / 1 000 as. (2016), 1,2 / 1 000 as. (2020), 1,0 / 1 000 as. (2022)		Asunnottomuus on vähentynyt vuoden 2020 tasosta, mutta pidemmän aikavälin muutosta ei ole. Piiloasunnottomuus ei näy tilastoissa.
Lisäämme asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia	Asukkaiden vaikuttaminen itseään koskeviin asioihin	4,94 (2020), muita mittauksia ei ole (asteikko 0-10)		Käytettävissä on vain mittaus vuodelta 2020, jonka tulos näyttää alhaiselta. Osallistamista on toteutettu, mm. Luonnon monimuotoisuus- ja Resurs-siviisuus-ohjelmat, pitäjäraadit, nuorisovaltuusto, vanhus- ja vammaisneuvostot sekä romanityöryhmä. Maahanmuuttajille ei ole erillistä osallistavaa ohjelmaa.
Parannamme arjen turvallisuutta ja ympäristön esteetömyyttä	Häiriöindeksi, joka muodostuu painotetuista rikos- ja tehtävämääristä suhteutettuna asukasluukuun. Indeksien vertailuvuosi on taannehtivasti 2014, jolloin koko maan arvo 100. Mitä korkeampi indeksin arvo, sitä enemmän on häiriötä (negatiivinen ilmiö). Katuruutuusindeksin tuottaminen lopetettiin v. 2023. Asukkaiden tyytyväisyys oman asuinalueen turvallisuuteen Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä	164,6 (2020) 119,4 (2021) 85,2 (2022) 153,1 (2023) 489,4 (2017) 344,4 (2022)		Tavoite ei toteutunut. Häiriöiden määrä väheni koronan aikana, mutta on palannut entiselle tasolle. Esteetömyyden yleissuunnitelman laatiminen on käynnissä. Ei voida arvioida, koska ei ole mitattu. Hoitajaksot määrät ovat pienentyneet ikäluokan kasvusta huolimatta. Mittari kuvaa ikääntyneiden parantunutta toimintakykyä.
Lisäämme aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevia kohtaamispaikkoja ja luonnon saavutettavuutta	Asukastoiminnan kävijämäärät Virkistys- ja urheilualueiden määrä / 1000 asukasta Nuorisotilojen kävijämäärät	102 012 (2019) 53 300 (2020) 45 432 (2023) 6,62 (2018) 8,13 (2022) 226 168 (2018) 175 521 (2020) 187 323 (2023)		Tavoite ei toteutunut. Asukastoimintaan osallistuneiden määrä romahti vuonna 2020 ja on vähentynyt edelleen. Virkistys- ja urheilualueiden määrä on kasvanut. Nuorisotilojen kävijämäärä väheni vuonna 2020, sen jälkeen se on ollut nousussa, mutta ei ole saavuttanut vuoden 2018 tasoa. Koulunuorisotyö on alkanut yläkouluilla vähitellen. Kävijämäärät eivät sisälly tilastoon.

1. HYVINVOIVA JA YHTEISÖLLINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 1.2. Hyvinvointia edistävät elintavat ja sosiaaliset verkostot				
Arjen fyysinen aktiivisuus lisääntyy kaikissa ikäryhmissä	<p>Lasten ja nuorten liikkuminen</p> <p>Aikuisten liikkuminen</p> <p>Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus ikäluokasta</p>	<p>Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5 luokan oppilaat 45,1 (2017) 48,4 (2021) 48,2 (2023)</p> <p>Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaat 19,6 (2017) 25,6 (2021) 26,7 (2023)</p> <p>lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat 11,3 % (2017) 14,9 % (2021) 20,5 % (2023)</p> <p>ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat 14,8 % (2017) 15,8 % (2021) 16,7 % (2023)</p> <p>92,1 (2020) 92,9 (2022)</p>	<p>✓</p> <p>👍</p> <p>👍</p> <p>👍</p>	<p>Tavoite ei toteutunut. Koululaisten liikunta on pysynyt ennallaan. Liikkuvien määrä putoaa puoleen 4.-5. luokalta 8.-9. luokkaan siirryttäessä.</p> <p>8. ja 9. luokan oppilaiden liikkumisen määrä on jonkin verran noussut. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden liikkumisen määrä on kasvanut. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden liikkumisen määrä on kasvanut jonkin verran</p> <p>Alle 20-vuotiaiden lasten ja nuorten hyvinvointiranneketta käytettiin vuoden 2023 aikana 119 319 kertaa (keskimäärin 10 krt/v/hlö).</p> <p>Aikuisten liikkumista ei ole mitattu. Uimahallien käyttökertojen määrä on kasvanut huomattavasti. 302 920 (2021) , 453 401 (2023)</p> <p>Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus ikäluokasta on kasvanut vuoden 2020 jälkeen. Tulos riippuu myös hyvinvointialueen palvelutarjonnasta.</p>
Päihdemyönteisyys ja päihteiden käyttö vähenevät kaikissa ikäryhmissä	<p>Nuorten päihdemyönteisyys ja päihteiden käyttö</p> <p>Aikuisten päihteiden käyttö (AUDIT-C = alkoholin käytön riskirajan ylittävien %-osuus)</p>	<p>32,7 (2014) 33,3 (2020)</p>	<p>➡</p> <p>👍</p>	<p>Nuorten humalahakuinen juominen on vähentynyt. Jätevesitutkimusten mukaan huumeiden käyttö Kuopiossa oli korkea vuosina 2018-2020, mutta väheni vuoden 2020 lopusta alkaen. Vuoden 2023 tietoa ei ole käytettävissä.</p> <p>Alkoholia liikaa käyttävien osuutta ei ole mitattu. Alkon myyntitilaston mukaan Pohjois-Savon myynti on laskenut 3,2 % vuosina 2022-2023.</p>
Asukkaiden erityisesti nuorten, mielen hyvinvointi kohenee	Positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus	<p>Vahvaa positiivista mielen-tervettä kokeneet 8. ja 9. luokan oppilaat 29,1 % (2017) 25,0 % (2021) 23,1 % (2023) lukio 35,4 % (2017) 26,0 % (2021) 25,7 % (2023) ammattillisessa oppilaitoksessa ennallaan (28,1 % 2023)</p>	<p>✓</p> <p>👍</p>	<p>Tavoite ei toteutunut. Positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus on vähentynyt. Positiivista mielen-tervettä kokeneiden aikuisten osuutta ei ole mitattu.</p>

1. HYVINVOIVA JA YHTEISÖLLINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 1.2. Hyvinvointia edistävät elintavat ja sosiaaliset verkostot				
Yksinäisyyden kokeminen vähenee	Lasten ja nuorten kokemaa yksinäisyys Aikuisten kokemaa yksinäisyys	Itsensä yksinäiseksi tuntevat 4. ja 5. luokan oppilaat 2,2 % (2017) 1,9 % (2023) 8. ja 9. luokan oppilaat 10,0 % (2017) 13,6 % (2023) lukio 9,6 % (2017) 18,7 % (2023) ammattillinen oppilaitos 10,4 % (2017) 14,9 % (2023)		 Tavoite ei toteutunut. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus on kasvanut. Aikuisten kokemaa yksinäisyyttä ei ole mitattu.
Strategialinkitys 1.3 Elinikäinen oppiminen, työ ja toimeentulo				
Pitkäaikaistyöttömyys ja nuorisotyöttömyys vähenvät	Työttömyysprosentit Työttömien lukumäärät	työttömyysaste 15,5 (2015) 13,0 (2020) 9,8 (2022) 10,2 (2023) Työttömiä 6 916 (6 037 hlöä 2022), pitkäaikaistyöttömiä 2 234 (2 285 hlöä 2022) nuorisotyöttömiä 870 (811 hlöä 2022)		 Tavoite ei toteutunut.
Vahvistamme työikäisten työkykyä sekä työssä jaksamista	Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus työikäisistä Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,8 (2014) 8,5 (2018) 7,7 (2022) 6,5 (2014) 5,1 (2018) 5,8 (2021)		 Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on tasaisesti laskenut. Oppivelvollisuuden ikäraja muuttui 18 ikävuoteen vuonna 2021. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuutta ei ole mitattu vuoden 2021 jälkeen.
Strategialinkitys 1.4. Laadukas varhaiskasvatus ja yleissivistävä koulutus				
Tarjoamme kaikille lapsille ja nuorille laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulupolun sekä siihen tarvittavan tuen	Perusopetus: opetuksen eurot / oppilas Vuosiviikkotunnit / oppilas, ryhmäkoko Kuopion koulutuspoliittisen ohjelman toteutuminen	Opetuksen eurot / oppilas: 9 150 (2017) 9 729 (2020) 10 122 (2022). Yleisopetuksen tunnit (sis. erityistehtävät, kerhotunnit, tukiopetus ja osaaikainen erityisopetus) /oppilas 1,77 (2017) 1,69 (2018) 1,70 (2022)		Tavoitetta ei voida arvioida, koska tavoitetta kuvaava mittari puuttuu. Perusopetuksen käyttömenot ovat kasvaneet. Opetusryhmien keskipakko luokilla 1-6 17,2 (2022) ja luokilla 7-9 18,8 (2022). Luokkakoossa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia. Kasvatus- ja koulutuspoliittisen ohjelman toimenpiteiden tarkentaminen ja priorisointi toteutettiin keväällä ja ohjelman väliarviointi loppuvuodesta 2023.

1. HYVINVOIVA JA YHTEISÖLLINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 1.5. Vapaa-ajan mielekäs tekeminen ja kokeminen				
Tarjoamme erikikäisille merkityksellistä tekemistä ja kokemista, muun muassa kulttuurista, harrastuksista ja vapaaehtoistoinnasta yhdenvertaisesti	<p>Kulttuuritilojen kävijämäärät</p> <p>Kansalaisopiston opiskelijamäärä /opetustunnit</p> <p>Sisä- ja ulkoliikuntatilojen sekä kaupallisten tilaisuuksien käyntikerrat</p>	<p>2,2 milj. (2019) 2,8 milj. (2023)</p> <p>23 557/44 402 (2019) 22 348/43 510 (2023)</p> <p>1,40 milj. (2019) 1,58 milj. (2023)</p>	<p>✓</p> <p>👍</p>	<p>Kulttuuritilojen kävijämäärät ovat kasvaneet.</p> <p>Opiskelijamäärät ja opetustunnit eivät ole vielä vuoden 2019 tasolla.</p> <p>Sisä- ja ulkoliikuntatilojen sekä kaupallisten tilaisuuksien käyntikertojen määrät ovat kasvaneet.</p>

2. KASVAVA JA ELINVOIMAINEN KUOPIO

Strategialinkitys 2.1. Kilpailukykyinen ja kannustava yrittäjyysympäristö				
Tuemme yhdessä eri toimijoiden kanssa yrittäjyyskasvatusta, uutta yritystoimintaa sekä olemassa olevien yritysten kasvua ja elinvoimaa	<p>Liikevaihdon ja viennin kehitys</p> <p>Yrityskanta / 1000 as.</p> <p>Uudet yritykset / 1000 as.</p> <p>Yritysmönteisyysmittaukset</p>	<p>Liikevaihto 5 537 milj. € (2017) 6 591 milj. € (2021) 7 187 milj. € (2022)</p> <p>Viennin kehitys 553 milj. € (2017) 1 018 milj. € (2021) 1 325 milj. € * * Q2/2023</p> <p>50,8/1000 as. (2015) 62,2 /1000 as. (2022) 63,8 /1000 as. (Q2/2023)</p> <p>4,1/1000 as. (2015) 6,5 /1000 as. (2022) 3,5 /1000 as. (Q2/2023)</p> <p>Toimintaympäristön hyvyys yrityksille, sijoitus 20 suurimman kunnan joukossa, sijoitus 13. (2023)</p> <p>Elinkeinopolitiikan kokonaisarvosana sijoitus yli 50 000 asukkaan kunnat 8. sija (2014) 2. sija (2022)</p>	<p>✓</p> <p>👍</p>	<p>Tavoitetta ei voida arvioida. Yrittäjyyskasvatuksen toteutumista ei ole arvioitu eikä sille ole mittaria.</p> <p>Yritysten taloudellisissa mittareissa on huomattava kasvu.</p> <p>Yritysmönteisyysmittauksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia.</p>
Tonttitarjontamme on riittävä ja monipuolinen	Yritystontit (sopivuus, määrä)		<p>➔</p> <p>👉</p>	Saatujen selvitysten mukaan kerrostalotontteja riittää hyvin lähitulevaisuuteen, mutta puutetta on ydinkaupungin läheisyydessä isoista yritystonteista, y-tonteista ja omakotitalotonteista.

2.KASVAVA JA ELINVOIMAINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 2.1. Kilpailukykyinen ja kannustava yrittäjyysympäristö				
Yritykset saavat osaavaa työvoimaa	<p>Pk-yritysten työvoiman saatavuus</p> <p>Työllisyysaste</p> <p>Avoimet työpaikat</p>	<p>Yrityksistä 25 % (2022) ja 23 % (2023) ilmoittaa työvoiman saatavuuden olevan merkittävin työllistämisen este.</p> <p>65,1 (2015) 69,2 (2019) 71,4 (2022)</p> <p>1 362 (2018) 2 306 (2021) 1 437 (2022) 1 292 (2023)</p>	<p>✓</p> <p>👉</p> <p>👍</p>	<p>Työvoiman saatavuuden ongelmat muodostavat hidasteen.</p> <p>Työllisyysaste on kasvanut.</p> <p>Avoimien työpaikkojen määrä on kääntynyt laskuun vuoden 2021 poikkeuksellisen suuren avoimien työpaikkojen määrän jälkeen.</p>
Strategialinkitys 2.2. Rohkea ja kestävä kaupunkikehitys				
Mahdollistamme monipuolisen ja riittävän asuntotuotannon sekä monipaikkaisen elämän	<p>Asuntotuotanto (lkm, tyyppi, hallintasuhde)</p> <p>Asuntotuotannon tonttireservi, vuotta</p>	<p>933 (2015) 1 803 (2018) 1 428 (2022) 1 198 (2023)</p>	<p>✓</p> <p>👉</p>	<p>Asuntorakentaminen on maanlaajuisesti hidastunut.</p> <p>Tonttireservistä ei ole tietoa.</p>
Kaupunkikeskusta, lähiöt ja maaseutu ovat elinvoimaisia ja viihtyisiä	Maaseutuohjelman toteuttaminen		✓	Tavoitetta ei voida arvioida.
Kehitämme Savilahtea kärkihankkeena	Savilahden rakentamisen eteneminen		➔	<p>👉</p> <p>Liikunta- ja tapahtumakeskus Luolan rakentamisessa on käynnissä 2. vaihe ja Luola avataan loppukesästä 2024. Marikonrannan suunnittelukilpailun käynnistämistä on lykätty heikon markkinatilanteen vuoksi.</p>

2.KASVAVA JA ELINVOIMAINEN KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 2.3. Vetovoimainen innovaatio-, tutkimus- ja osaamiskeskittymä ja laadukas koulutus				
Kuopio on vetovoimainen opiskelukaupunki	Alueelle jäävien valmistuneiden osuus ISY /AMK Koulutuksen vetovoimaisuus, hakijamäärät/aloituspaiikka; ISY/Savonia/Sakky	39,8/62,3 (2014) 32,1/59,2 (2021) 3,19/2,43/1,06 (2019) 2,98/2,19/1,18 (2023)	→	 Tavoite ei toteutunut. Opiskelijoiden jääminen alueelle valmistumisen jälkeen on vähentynyt. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun hakijamäärät ovat pienentyneet. Sakkyn hakijamäärä on hieman kasvanut oppivelvollisuuden ikärajan nousun myötä.
Koulutus vastaa ennakoivasti työelämän muuttuviin tarpeisiin.			✓	Tavoitetta ei voida arvioida.
Innovaatioekosysteemi edistää liiketoiminnan kasvua ja houkuttelee uusia toimijoita alueelle	Panostukset t&k toimintaan	Tutkimus- ja kehitysrahoitus, milj. € 113,4 (2014) 151,7 (2019) 171,4 (2022)	→	 Tutkimus- ja kehitysrahoitus on kasvanut.
Strategialinkitys 2.4. Kasvava ja vastuullinen matkailu				
Edistämme monimuotoista kaupunkikulttuuria, tapahtumia ja matkailua	Tapahtuma-avustukset (esim. konferenssit, musiikkitapahtumat) Tapahtumakävijät	Tapahtuma-avustuksia myönnettiin 0,61 milj. € (2023) Tapahtumakävijöitä 430 928 (2023)	✓	Tavoitetta ei voida arvioida. Tapahtumakävijöiden määrä on ollut runsas mutta vertailutietoa ei ole.
Kehitämme matkailun kärkihankkeena Tahkoa sekä Kuopion muita matkailualueita yhdessä toimijoiden kanssa	Matkailijoiden yöpymiset Hankkeiden eteneminen	551 306 (2016) 544 424 (2019) 535 189 (2022) 524 257 (2023)	✓	 Tavoite ei toteutunut. Matkailijoiden yöpymisten määrä on jäänyt koronaa edeltävää tasoa matalammaksi mahdollisesti venäläisten matkailijoiden puuttumisen vuoksi. Useita matkailuinvestointeja on valmistunut/rakenteilla mm. Luoto Kuopion satamassa, Puijon tuolihissi sekä Tahkon Panorama ja hotellinvestoinnit.
Strategialinkitys 2.5. Kuopion tunnettuus ja edunvalvonta				
Aktiivinen, ennakkoiva edunvalvonta ja vaikuttaminen tukee Kuopion tunnettuutta ja kehittymistä. Painopisteenä alueen saavutettavuuden (tie-, raide-, lento-, vesiliikenne ja ICT-yhteydet) parantaminen.	Imago- ja mainetutkimukset Onnistuminen edunvalvonnassa		✓	 Kuopio oli toiseksi vetovoimaisin kaupunki heti Tampereen jälkeen T-Median suomalaisten kaupunkien elinvoimaa ja mainetta asukkaiden sekä potentiaalisten asukkaiden keskuudessa selvittäneen Kaupunkien Vetovoima & Pitovoima -tutkimuksen mukaan. Edunvalvonnan onnistumista ei voida arvioida.

3. ILMASTO- JA RESURSSIVIISAS KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 3.1. Kiertotalous ja resurssiviisaus				
Edistämme puurakentamista mm. kaavoituksen keinoin	Toteutuneet puurakennushankkeet		✓	👍 Tavoite toteutui.
Kuopiossa on vahva kiertotalouden yritysverkosto ja sitä tukevaa koulutus- ja innovaatio-toimintaa	Kiertotalousyritysten määrä ja liikevaihto Hankkeiden eteneminen	363 kpl (2023)	✓	Tavoitetta ei voida arvioida, koska vertailutieto puuttuu. Kiertotalousyrityksellä tarkoitetaan vuokraus-, kiertämys-, korjaus- ja huoltotoimintaa, joka on Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa määritelty kiertotaloudeksi.
Hankintamme ovat vastuullisia ja hiilineutraaleja	Ympäristökriteerit sisältävät kilpailutukset (M€/v, kpl/v, %)		✓	Tavoitetta ei voida arvioida, koska mittaritietoa ei ole saatavissa. Hankintaohjelma vuosille 2023 - 2030 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 12.6.2023, § 51. Ohjelman valmistelun rinnalla on päivitetty hankinta- ja pienhankintaohjeet.
Strategialinkitys 3.2. Viisas liikkuminen ja kestävä yhdyskuntarakenne				
Suunnittelemme ja toteutamme kestävä ja vähähiilistä yhdyskuntarakennetta mm. edistämällä vaihtoehtoisen lataus- ja tankkausverkon rakentamista	Tieliikenteen CO ₂ -päästöt (kt CO ₂ -ekv)	198,20 (2016) 176,6 (ennakkotieto 2022)	✓	👍 Tieliikenteen päästöt ovat vähentyneet huippuvuoden 2016 tasosta sekä Kuopiossa että valtakunnallisesti. Päästöjen määrä asukasta kohti on Pohjois-Savossa hieman valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella. Liikenne-suoritteiden määrä on vähentynyt.
Edistämme kestävien liikkumismuotojen käyttöä ja toimintaedellytyksiä (joukkoliikenne, kävely, pyöräily, yhteiskäyttöautot)	Joukkoliikenteen matkustajamäärä / v (1000 matkustajaa) Kestävien liikennemuotojen osuus matkoista	7 358 (2019) 8 500 (2023) 45 % (2020)	✓	👍 Joukkoliikenteen matkustajamäärä on ylittänyt koronaa edeltävän tason. Tuoretta mittaritietoa ei ole saatavissa.
Strategialinkitys 3.3. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja luontokadon torjunta				
Otamme maankäytönsuunnittelussa sekä metsien ja viheralueiden hoidossa huomioon luonnon monimuotoisuuden	Luonnonsuojelualueiden määrä (ha / %) Vanhojen metsien osuus (%) Lehtipuuston osuus	5,7 % (2020) 755 ha/7 % (2022) 17 % (2021) 22 % (2021)	✓	👍 Luonnonsuojelualueiden osuudessa ei ole muutoksia vuoden 2022 jälkeen. Vanhojen metsien ja lehtipuuston osuuksista ei ole vertailutietoa. Luonnon monimuotoisuusohjelman (LUMO) luonnos on valmis ja se oli nähtävillä loppuvuodesta 2023. Metsien hoidon ja käytön kokonaiskestävyyden seurantajärjestelmä on valmis ja koekäytössä.

3. ILMASTO- JA RESURSSIVIISAS KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 3.4. Huoltovarmuus ja kriisinsietokyky				
Teemme aktiivisesti toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja ilmatoriskien (mm. sään ääri-ilmiöt) pienentämiseksi	CO ₂ -päästöt / asukas (t CO ₂ -ekv / as)	6,4 (2014) 5,2 (2021) Suomen keskiarvo v. 2020 6,57	✓	👍 Suunnitelmallisen ilmastotyön juurruttaminen Pohjois-Savoon (SISU)-hanke (EAKR) on käynnistynyt. Huoltovarmuus ja kriisinsietokyky on ymmärretty ilmastomuutoksen kannalta. Pandemiaa ja sotatilannetta ei ole mittareissa huomioitu.
Tuemme paikallista maataloutta ja elintarviketuotantoa tarjoamalla lähellä tuotettua ja ilmastoviisasta ruokaa huoltovarmuuden parantamiseksi sekä vähennämme ruokahävikkiä	Lähiruuan osuus Kasviproteiinien osuus (%:a kg) kaikista Kuopion kaupungin elintarviketoista Ruokahävikin määrä (kg)	5,17 (2020) 9,9 (tilanne 30.6.2023) 16 (2018) 33,0 (tilanne 30.6.2023) 173 329 kg/606 653 € (2022) 91 996 kg/321 987 € (tilanne 30.6.2023)	✓	👍 Lähiruuan osuus on noussut, mutta Kuopio on jäljessä valtakunnallisesta tasosta. Julkiskeittiöiden lähiruuan osuus on keskimäärin 16 % (Ruralia Instituutti). Oppilaitosruokailun lähiruuan osuus on talouskysymys. 👍 Kasviproteiinien osuus laitosruokailussa on kasvanut. 👍 Servica Oy otti käyttöön uuden ruokahävikin seurantajärjestelmän kaikissa toimipaikoissa ja tiedot hävikkimääristä ovat täsmentyneet. Tämän vuoksi mittaritieto ruokahävikin määrästä ei ole vertailukelpoinen. 👎 30.6.2023 tiedon perusteella ruokahävikin määrä on kasvussa. Mahdollisesti kyse on seurantamenetelmän tehostumisesta.
Tehostamme energiankäyttöä 10 prosenttia ja lisäämme uusiutuvien energiamuotojen käyttöä	Sähkön ja lämmön ominaiskulutus kaupungin kiinteistöissä (kWh / r-m ³) (Tunnusluku, joka lasketaan jakamalla lämmitykseen käytetty energiamäärä rakennuksen tilavuudella) Uusiutuvan energian osuus tuotetusta energiasta (%)	sähkö 16/ lämpö 35 (2018) sähkö 16/lämpö 33 (2022) 61 (2017) 73 (2022)	✓	👎 Tavoite ei toteutunut. Energian käyttö ei ole tehostunut. Sähkön ja lämmön ominaiskäyttö on pysynyt samalla tasolla ja tilamäärät kasvaneet. 👍 Uusiutuvan energian osuus on kasvanut.

4. UUDISTUVA JA YHDESSÄ TEKEVÄ KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 4.1. Sujuva ja uudistuva toiminta				
Kehitämme palvelujamme (ml. digipalvelut) asiakaslähtöisesti ja ratkaisukeskeisesti organisaatorajat ylittäen ja teemme aktiivista verkostoyhteistyötä palvelujen kehittämiseksi	Palvelujen digitalisaatioaste (digitalisaatioaste 0,9 ylittävien palvelujen määrä, mm. asiakkaan vahva sähköinen tunnistautuminen) Tyytyväisyys palveluihin	9 (2020) 14 (2022)		 Digitalisaatioaste on kasvanut. Poikkeamislupakäsittelyissä on otettu käyttöön Lupa.fi-sovellus. Valmisteltu ja jalkautettu tiedonhallintalain mukainen muutosvaikutusten arviointimalli. Päivitetty digitasomittaus. Tyytyväisyyttä palveluihin ei ole mitattu.
Lisäämme hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja asukkaiden vaikuttamisen mahdollisuuksia	Kuntalais- ja asiakaspalautteet Kuntalaisaloitteet	1 919 (2014) 6 641 (2021) 5 539 (2023) 24 (2014) 35 (2023)		 Kuntalais- ja asiakaspalautteiden määrä on kasvanut merkittävästi vuoden 2014 jälkeen. Kuntalaisaloitteiden määrä vaihtelee vuosittain.
Lapsivaikutusten arviointi otetaan käyttöön valmistelussa ja päätöksenteossa	Tehtyjen lapsivaikutusarviointien määrä	0 (2023)		 Tavoite ei toteutunut. Laadittu ohjeistus lapsivaikutusten arvioinnin toteutukseen. Varsinaisia lapsivaikutusten arviointeja ei ole tehty.
Strategialinkitys 4.2. Uudistuva johtaminen				
Vahvistamme Kuopion työnantajetavoimaa	Hakijoita / avoin työpaikka Työnantajan suositteluindeksi (työnantajaa suositteluiden osuus)	13,7 (2015) 4,7 (2022) * 10,0 (2023) 69,40 (2021) 67,30 (2022) * 68,0 (2023) * sis. HVA:lle siirtyneet		 Tavoite ei toteutunut. Hakijoiden määrä avoiin työpaikkoihin on jatkuvasti laskenut. Henkilöstön saataavuus (vakituiset ja sijaiset) vaihtelee huomattavasti vastuualueittain. Osalla vastuualueista henkilöstön saataavuus ja poissaolot ovat vaikeuttaneet mm. palvelujen järjestämistä.
Kehitämme laadukasta päätöksentekoa, johtamista sekä hyvää ilmapiiriä ja varmistamme toimivat rakenteet	Toimielinten itsearviointien kehitys			 Toimielinten arviointikyselyt alkusyksystä 2023.
Tuemme esimiestyötä ja kehitämme esimiesten osaamista	Johtamisen arvioinnit			Tavoitetta ei voida arvioida, koska mittaritietoa ei ole saatavissa.
Strategialinkitys 4.3. Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Varmistamme henkilöstön osaamisen ja urakehityksen	Koulutuspäivät / htv Työkierto Sisäisesti täytetyt avoimet työpaikat	18 019 (2016) 17 422 (2019) 10 846 (2022) * 8 896 (2023) 343 (2018) 334 (2022)* 177 (2023) 109 (2021) 229 (2022)* 111 (2023) * sis. HVA:lle siirtyneet		 Koulutukseen osallistumisessa, työkierrossa ja sisäisesti täytettävien tehtävien kohdalla on HVA:lle siirtymisen johdosta merkittäviä muutoksia. Koulutuspäiviä vuonna 2023 oli 2,5 pv/htv ja vuonna 2022 1,7 pv/htv.

4. UUDISTUVA JA YHDESSÄ TEKEVÄ KUOPIO

Valtuustoon nähden sitova tavoite	Mittari	Trendi ja viimeisin saatavissa oleva tieto	TP	Tarkastuslautakunnan arvio ja kommentit
Strategialinkitys 4.3. Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Kehitämme henkilöstön koettua työhyvinvointia ja myönteistä työnteijäkokemusta	Työhyvinvointikysely Sairauspoissaolot (pv/htv)	Toteutettu vuonna 2022. 16,2 (2015) 18,1 (2021) 21,0 (2022) * 17,9 (2023) * sis. HVA:lle siirtyneet	✓ 	Vuonna 2022 sairauspoissaolot nousivat korkealle (21 pv/htv). Pandemia on vaikuttanut vuoden 2021 ja 2022 lukuihin. HVA:lle siirtyneiden henkilöiden poissaolojen määrä vaikuttaa tuloksiin. Sairauspoissaolojen vertailu työyksiköiden välillä on vaikeaa, koska pienessä yksikössä yksittäinen pitkä poissaolo vaikuttaa keskiarvoon.
Kannustamme henkilöstöä oman työn ja työyhteisön kehittämiseen. Tuemme kokeilukulttuuria ja kehitämme osallisuuden rakenteita/foorumeita.	Henkilöstön kehittämisaloitteiden määrä Etätöytä tehneet henkilöt ja etätöypäivät	40 (2020) 10 (2021) 21 (2022) 50 (2023) 478 hlöä (2019) 2 248 hlöä(2020) 850 hlöä (2023) 7 053 pv (2019) 107 944 pv (2020) 50 557 pv (2023)	✓ 	Henkilöstön kehittämisaloitteiden määrä vaihtelee vuosittain. Koronan aikainen suuri etätöypäivien määrä, sekä etätöytä tehneiden henkilöiden määrä, on myöhemmin vakiintunut ollen korkeammalla tasolla kuin ennen koronaa.
Strategialinkitys 4.4. Kestävä talous				
Kehitämme toimintaa ja talutamme siten, että tulorahoitus mahdollistaa toimivat palvelut ja tarvittavat investoinnit	Ydinkaupungin vuosikate % poistoista Investointien tulorahoitus % Lainamäärä € / asukas	119,0 (2017) 30,2 (2019) 90,9 (2022) 104,2 (2023) 102,4 (2017) 13,6 (2019) 43,4 (2022) 62,3 (2023) 4 090 (2019) 4 341 (2022) 4 374 (2023)	→ 	Talouden tasapainottamisohjelman valmistelu on käynnissä. Investointien tulorahoitukseen vaikuttaa investointitaso. Investointien kattaminen tulorahoituksella on rajoitettua. Lainamäärä on kasvanut.
Mitoitamme palveluverkostomme asiakastarpeen ja talouden kestävyyden mukaisesti ja pidämme palvelutuotannon tarvikkeet kiinteistöissä	Tilakustannukset % kokonaiskustannuksista		→	Tavoitetta ei voida arvioida, koska mittaritietoa ei ole saatavilla.
Uudistamme konsernin toimintaa kunnan roolin muutoksen mukaisesti ja olemme vastuullinen ja aktiivinen omistaja. Edellytämme omistamiemme yhteisöjen toimivan tehokkaasti ja tuloksellisesti strategian toteutumista tukien.	Konsernitulos Konsernilainojen määrä € / asukas	-1,6 (2021) 27,6 (2022) 30,6 (2023) 9 013 (2019) 9 997 (2022) 7 451 (2023)	✓ 	Konsernitulos on parantunut. Kuopion kaupungin omistajapolitiikan päivitys on käynnistynyt osana Toimintakykyiset kaupunkikonsernit -verkostotyötä. Konsernilainojen määrä on pienentynyt.

Suorituskyky, taloudellisuus- ja vaikuttavuusmittarit

Mittarin nimi ja mittari	Tavoite 2023	Toteutuma	Tarkastuslautakunnan arvio
Joukkoliikenteen matkustajamäärä (matkustajaa vuodessa)	7 000 000	8 500 000	Tavoite toteutui.
Päiväkotien täyttöaste / haja-asutusalue (%)	96	96	Tavoite toteutui.
Päiväkotien täyttöaste / taajama-alue (%)	99	99	Tavoite toteutui.
Teatterin ison salin täyttöaste (%)	70	78	Tavoite toteutui.
Toimitilojen kokonaisneliömäärä (brm ²)	646 700	662 370	Tavoite ei toteutunut.
Ulkoa vuokrattujen tilojen kokonaisneliöt (m ²)	50 900	58 174	Tavoite ei toteutunut.
Kunnossapidon talvihoidon kustannukset (€/km)	7 614	7 266	Tavoite toteutui.
Varhaiskasvatuksen toimintamenot 0-6 vuotiasta lasta kohden (€)	12 271	13 600	Tavoite ei toteutunut.
Perusopetuksen toimintamenot euroa per 7-15 -vuotias lapsi (€)	10 958	10 958	Tavoite toteutui.
Kansalaisopiston nettokustannus €/opetustunti (€)	76,8	78,9	Tavoitteen katsotaan toteutuneen.
Keskimääräinen tilakustannus (€/brm ² /kk)	11,31	11,55	Tavoitteen katsotaan toteutuneen.
Työmarkkinatuen kuntarahitusosuus (M€)	11,964	12,066	Tavoite ei toteutunut.
Kunnossapidon talvihoidon asiakastyytyväisyys	3,6	3,65	Tavoite toteutui.
Varhaiskasvatukseen osallistuminen 0-6 vuotiaista (%)	74,0	79,3	Tavoite toteutui.
Kirjastopalvelujen lainat/asukasmäärä (kpl)	17,6	16,6	Tavoitteen katsotaan toteutuneen.
Alle 20-vuotiaiden asiakaskäyntien määrä Kuntolaakson uimahallipalveluissa (kpl)	105 000	132 326	Tavoite toteutui.
Purettujen rakennusten kokonaisneliöt (brm ²)	6 700	8 537	Tavoite toteutui.

3. KAUPUNGIN TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI

Toimintatuotot olivat yhteensä 111,5 milj. euroa. Toimintatuottojen kertymässä keskeisimpiä eriä olivat joukkoliikenteen lipputulot, erilaiset liikunta- ja kulttuuritoimen pääsylipputulot sekä kaupunkiympäristön palvelualueen maksutulot. Käyttöomaisuuden myyntivoittoa kertyi 7,8 milj. euroa, mikä oli 0,5 milj. euroa enemmän kuin edellisellä vuonna. Toimintatuotot kattoivat toimintakuluista 27,3 %, kun edellisellä vuonna tunnusluku oli 19,9 %.

Valmistus omaan käyttöön oli 0,9 milj. euroa. Valmistus omaan käyttöön (erä sisältää esim. rakennettavaan kouluun liittyviä tehtyjä suunnitelmia, joita hyödynnetään lopullisessa toteuttamisessa) on tuloslaskelman oikaisua, jolla omaan käyttöön valmistuksen vaikutus eliminoidaan tilikauden tulokseen silloin, kun taseeseen kirjatun hyödykkeen valmistuksen menoja sisältyy tuloslaskelman menoihin.

Toimintakulujen toteutuma oli -408,7 milj. euroa. Toimintakuluista suurimman osuuden muodostivat henkilöstömenot, kun aikaisemmin palvelujen ostot olivat merkittävien menoerä. Henkilöstömenoihin vaikuttivat kunta-alan palkkaratkaisut, joiden vaikutuksesta menot kasvoivat noin 6,7 milj. euroa ja pelastuslaitoksen varallaolokorvauksiin tehty menovarauus, joka puolestaan lisäsi kertaluonteisesti henkilöstömenoja 6,5 milj. euroa. Asia odottaa oikeuden ratkaisua.

Avustuksia maksettiin yhteensä 24,3 milj. euroa. Työmarkkinatuen kuntaosuutta maksettiin 12,1 milj. euroa ja lasten kotihoidontukea 4,4 milj. euroa.

Toimintakate eli toimintatuottojen ja -kulujen erotus osoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Toimintakate oli -296,3 milj. euroa.

Toimintakateen toteutuma (milj. euroa)	TA 2023 alkuperäinen	Talousarvimuutos	TA 2023 Muutoksin	TP 2023	Vrt. alkup. TA (+) paremmin (-) huonommin	Vrt. TA muutoksin (+) paremmin (-) huonommin
TOIMINTAKATE KOKO KAUPUNKI	-286,8	-7,1	-294,0	-296,3	-9,5	-2,3
Verotulot	298,4	8,6	307,0	308,1	9,7	1,1
Valtionosuudet	37,9	1,2	39,1	40,1	2,2	1,0
Rahoitustuotot ja -kulut (netto)	8,6	0	8,6	4,8	-3,8	-3,8
Vuosikate	58,1	2,7	60,7	56,7	-1,4	-4,0
Poistot ja arvonalentumiset	-54,9	-0,6	-55,5	-54,4	0,5	1,1
Tilikauden tulos	3,1	2,1	5,2	2,2	-0,9	-3,0
Tilinpäätöserät	0,1	0	0,1	0,1	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	3,2	2,1	5,3	2,3	-0,9	-3,0

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulokertymä oli 308,1 milj. euroa, hyvinvointialueiden rahoitukseen kunnilta siirtyi merkittävä määrä verotuloja, kun kaikkien kuntien veroprosentteja laskettiin 12,64 %-yksiköllä sekä kuntien jako-osuutta yhteisöverosta noin kolmanneksen. Verotulokertymän vertailtavuutta heikentää vielä vuoden 2022 veroprosentilla tilitetyt nk. verohännät, jotka olivat kertaluonteisia eriä. Kuopion kaupungille niiden vaikutus kunnallisveroon oli noin 25 milj. euroa.

Valtionosuudet olivat 40,1 milj. euroa. Peruspalvelujen valtionosuusperusteiden muututtua ratkaisevasti vain nuoria ikäluokkia suosivaksi ja hyvinvointialueiden rahoitukseen liittyvien kuntien valtionosuuden negatiivisten erien vuoksi kaupungin valtionosuus pieneni yli 200 milj. euroa vuodesta 2022. Verotulot ja valtionosuudet eli verorahoitus olivat yhteensä 348,1 milj. euroa.

Rahoitustuotot ja -kulut

Korkotuotot kasvoivat 1,3 milj. euroa ja olivat 12,2 milj. euroa. Korkotason nousun myötä korkotuloja kertyi myös maksuliikenneteiltä, vastaavasti myös korkomenoja. Rahoitustuotoissa näkyy hyvä osinkokertymä 5,2 milj. euroa.

Takausmaksuja saatiin 0,6 milj. euroa, joka oli edellisvuoden tasoa. Korkotason noustua korkokuluja kirjattiin 4,2 milj. euroa enemmän pitkäaikaisista lainoista, joissa suojaustoi-
menpiteillä saatiin kokonaiskorkorasitusta alennettua. Muihin rahoituskuluihin kirjattiin pelastuslaitoksen varallaolokorvauksiin liittyvien viivästyskorkojen arvioitu osuus 3,7 milj. euroa pakollisesta menovarauksesta.

Vuosikate osoittaa tulo- ja menoerojen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen välitulokate arvioitaessa tulo- ja menoerojen riittävyttä lyhyellä aikavälillä. Vuosikatetta kertyi tilikaudella 56,7 milj. euroa. Edelliseen vuoteen verrattuna vuosikate parani 12,2 milj. euroa.

Vuosikate oli 2,5 milj. euroa suurempi kuin suunnitelman mukaiset poistot. Vuosikate kattaa poistoista 104,2 %, kun edellisellä vuonna luku oli 90,9 %, Kunnan tulo- ja menoerojen voidaan katsoa olevan riittävä, jos poistot kattavat pitkällä aikavälillä keskimääräiset poistonalaiset investoinnit. Asukaskohtainen vuosikate oli 457 euroa ja se parani 94 euroa/asukas edellisestä vuodesta.

Suunnitelman mukaisia poistoja oli 54,2 milj. euroa, 5,2 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Arvonalentumisia kirjattiin 0,2 milj. euroa. Satunnaisia eriä ei ollut.

Tilikaudelle kohdistuvien tulojen ja menojen erotuksesta muodostuu tilikauden tulos. Vuoden 2023 tilikauden tulos oli 2,3 milj. euroa. Tuloslaskelmassa tilikauden tuloksen jälkeiset tuloksen käsittelyerät ovat poistoeron sekä varausten ja rahastojen muutoksia. Poistoeron vähennyksiä kirjattiin tilikaudelle 0,047 milj. euroa.

Vuoden 2023 tilikauden ylijäämäksi muodostui 2,3 milj. euroa. Edellisenä vuonna tilikausi oli alijäämäinen -4,3 milj. euroa.

Vuosikate kattaa poistoista 104,2 %, edellisenä vuonna luku oli 90,9 %. Vuoden 2023 tilikauden ylijäämäksi muodostui 2,3 milj. euroa. Edellisenä vuonna tilikausi oli alijäämäinen -4,3 milj. euroa.

3.1 Talousarviotavoitteiden asettaminen ja sitovuus

Talousarviolukujen täsmäytys talousarviokirjan ja tilinpäätöksen välillä

Talousarvion sitovuustason mukaan käyttötalousoissa palvelualueita sitoo toimintakate. Lautakunnilla on oikeus tehdä palvelualueiden tuloarvioiden ja määrärahojen muutoksia, kun ne eivät muuta toimintakatetta. Toimintakatteeseen vaikuttavat ja palvelualueiden väliset muutokset on valtuuston hyväksyttävä.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan kolmen palvelualueen alkuperäiset talousarvioluvut toimintatuottojen ja -kulojen osalta ovat vaihtuneet siirryttäessä talousarviosta tilinpäätökseen. Toimintakate on säilynyt alkuperäisen talousarvion mukaisena. Tilinpäätöksessä tai käyttösuunnitelman seurantaraporteissa syitä ei ole avattu.

Vaikka toimintakate sitovuustason mukaisesti viimekädessä ratkaisee, kovin marginaalisia muutoksia ei ole tarkoituksenmukaista lähteä sisällyttämään jo hyväksytyyn talousarvioon. Mikäli muutoksia on pakko tehdä, tulisi ne viedä käyttösuunnitelman hyväksymisen yhteydessä ao. lautakunnille tiedoksi. Tilinpäätöstä lukevan tulisi pystyä varmistumaan siitä, että tilinpäätöksessä mainittu alkuperäinen talousarvioluku on alkuperäinen, riippumatta sitovuustasosta. Vähintäänkin tehdyt tekniset muutokset tulisi olla dokumentoituja.

Tarkastuslautakunta muistuttaa edelleen, että talousarviokirjassa esitetyt tulo- ja menoarviot ovat alkuperäisiä ja ne tulee esittää sellaisenaan tilinpäätöksessä.

Alkuperäisten talousarviolukujen muutokset (luvut tuhansia euroja)			
Elinvoima- ja konsernipalvelu	Alkuperäinen talousarviokirjan luku (s.98)	Alkuperäinen talousarvioluku tilinpäätöksessä (s.185)	Erotus
TOIMINTATUOTOT	1 777	1 802	-25
TOIMINTAKULUT	-28 734	-28 759	-25
Kaupunkiympäristön palvelualue	Alkuperäinen talousarviokirjan luku (s.98)	Alkuperäinen talousarvioluku tilinpäätöksessä (s.186)	Erotus
TOIMINTATUOTOT	65 200	65 425	-225
TOIMINTAKULUT	-65 662	-65 887	225
Hyvinvoinnin edistämisen palvelualue	Alkuperäinen talousarviokirjan luku (s.98)	Alkuperäinen talousarvioluku tilinpäätöksessä (s.186)	Erotus
TOIMINTATUOTOT	12 210	12 569	-359
TOIMINTAKULUT	-58 888	-59 247	359

Talousarvionmuutokset

Tilinpäätösvouden aikana hyväksytyt määrärahamuutokset heikensivät toimintakatetta 7,1 milj. euroa, kun toimintatuotot vähentyivät 1,1 milj. euroa ja toimintakulut kasvoivat 6,1 milj. euroa.

Talousarvionmuutoksissa verotulojen tuloarvioita korotettiin 8,6 milj. eurolla verotilitysten hyvän kehityksen vuoksi. Valtionosuuksien tuloarvioita lisättiin 1,2 milj. euroa. Talousarvionmuutokset kasvattivat tilikauden ylijäämää 2,1 milj. eurolla 5,3 milj. euroon. Alkuperäisessä talousarviossa tilikausi oli 3,2 milj. euroa ylijäämäinen.

Tilinpäätöksessä toimintatuottoja kertyi 204,4 milj. euroa (toteuma 103 %) ja se oli 5,2 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Alkuperäiseen talousarvioon nähden toimintatuottoja kertyi 4,1 milj. euroa enemmän. Merkittävimmät poikkeamat olivat kaupunkiympäristön palvelualueella 2,6 milj. euroa ja kasvun ja oppimisen palvelualueella 1,4 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueen tulot jäivät 0,8 milj. euroa muutettua talousarviota pienemmiksi.

Toimintakulojen toteuma oli 500,7 milj. euroa (toteuma 102 %), 7,5 milj. euroa muutettua talousarviota suurempi ja 13,6 milj. euroa alkuperäistä talousarviota suurempi. Merkittävimmät ylitykset muodostuivat yleishallintoon, johon kirjattiin pelastuslaitoksen varallaolokorvauksiin liittyvän menovarauksen henkilöstömenojen osuus. Kasvun ja oppimisen palvelualueen toimintakulut ylittyivät 2,5 milj. euroa muutetusta talousarviosta, keskeisenä tekijänä henkilöstömenot. Vastaavasti kaupunkiympäristön palvelualueella henkilöstömenot jäivät 1,3 milj. euroa alle muutetun talousarvion ja toimintakulut kokonaisuudessaan 1,0 milj. euroa.

Taloutteen sisältyvänä riskinä on koko vuoden 2023 ajan raportoitu Pohjois-Savon pelastuslaitoksen aikaisempia toimintavuosia koskevista varallaolokorvausvaatimuksiin liittyneistä oikeudenkäynneistä. Talousarvioon ei näihin tapauksiin varattu määrärahoja. Tilinpäätösvaiheessa on arvioitu, että pakollista menovarausta henkilöstömenoihin on kasvatettava 6,5 milj. eurolla, mikä heikensi yleishallinnon toimintakatetta ja viivästyskorkoihin 3,7 milj. eurolla, joka vastaavasti pienensi rahoitusnettoa.

Toimintakatteen toteuma oli -296,3 milj. euroa (toteutuma 101 %). Toimintakate toteutui 2,3 milj. euroa muutettua talousarviota ja 9,5 milj. euroa alkuperäistä talousarviota heikompana. Hyvinvoinnin edistämisen (-0,6 milj. euroa) sekä kasvun ja oppimisen palvelualueiden (-1,0 milj. euroa) toimintakatteen olivat heikompia kuin muutetussa talousarviossa. Kaupunkiympäristön toimintakate toteutui positiivisena, toisin kuin alkuperäinen talousarvio oli laadittu ja oli 3,5 milj. euroa muutettua talousarviotakin parempi.

Tilapalvelujen toimintakate oli 0,9 milj. euroa muutettua talousarviota heikompi, mihin selkeimmin vaikuttivat kasvaneet ulkopuolelta vuokrattujen tilojen kulut ja leasing-kulujen nousu.

Muutetussa talousarviossa vuosikate oli 60,7 milj. euroa, toteuma jäi heikommaksi ollen 56,7 milj. euroa. Ilman pakollisen varauksen lisäystä vuosikate olisi ollut 66,8 milj. euroa. Poistojen toteuma oli 54,4 milj. euroa, 1,1 milj. euroa talousarviota pienemmät. Tämä johtui yhdyskuntarakentamisen hankkeiden keskeneräisyydestä ja kasvun ja oppimisen palvelualueen kalustohankintojen jäämisestä alle talousarvion.

Tilikausi toteutui 2,3 milj. euroa ylijäämäisenä, alkuperäisessä ja muutetussa talousarviossa tilikauden arvioitiin päätyvän hieman enemmän ylijäämäiseksi. Toteutuma oli alkuperäistä talousarviota 0,9 milj. euroa ja 3,0 milj. euroa muutettua heikompi.

Talousarvion toteutuma toimintakatetasolla						
Toimintakatteen toteutuma (milj. euroa)	TA 2023 alkuperäinen	TA muutos	TA 2023 Muutoksin*	TP 2023	Vrt. alkup. TA (+) paremmin (-) huonommin	Vrt. TA muutoksin (+) paremmin (-) huonommin
Elinvoima ja konsernipalvelu	-27,0	-1,3	-28,2	-27,4	-0,3	0,9
Kaupunkiympäristön palvelualue	-0,5	0,6	0,1	3,7	4,2	3,6
Hyvinvoinnin edistämisen palvelualue	-46,7	-0,5	-47,2	-47,8	-1,1	-0,6
Kasvun ja oppimisen palvelualue	-231,7	-9,6	-241,4	-242,4	-10,7	-1,0
Vaalit	-0,2	0	-0,2	-0,2	0,0	0,0
Tarkastustoimi	-0,3	0	-0,3	-0,3	0,0	0,0
Yleishallinto	-18,1	3,0	-15,1	-19,2	-1,1	-4,1
TOIMINTAKATE YDINKAUPUNKI	-324,4	-7,9	-333,2	-333,5	-9	-1,3
Tilapalvelut	37,5	0,7	38,2	37,3	-0,2	-0,9
TOIMINTAKATE KOKO KAUPUNKI	-286,8	-7,1	-294,0	-296,3	-9,5	-2,3

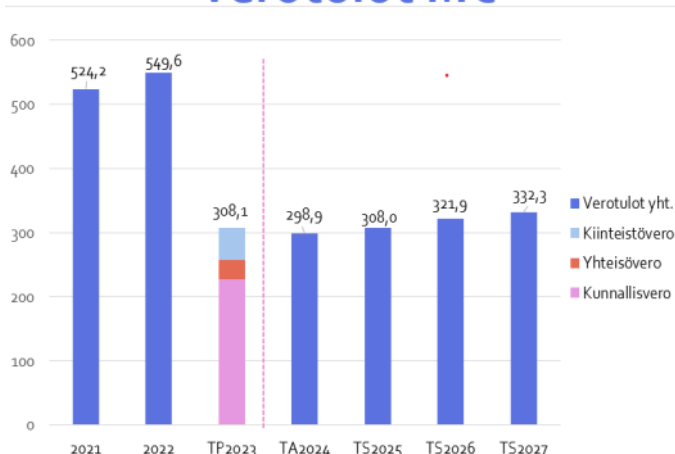
*Muutettu, kaupunginvaltuuston marraskuussa 2023 hyväksymä talousarvio

Verotulot

Verotulojen toteuma oli 308,1 milj. euroa, 1,1 milj. euroa muutettua talousarviota suurempi. Alkuperäiseen talousarvioon nähden toteuma oli 9,7 milj. euroa suurempi. Erityisesti kunnallisveron tuotto ylitti merkittävästi arviot, kun palkkasumman kehitys jatkui vahvana. Kunnallisveroprosenttiin eivät kunnat voineet tehdä muutoksia vuodelle 2023, kun kaikkien kuntien veroprosentteja leikattiin 12,64 %-yksiköllä hyvinvointialueille siirtyneiden toimintojen rahoittamiseksi.

Verotulokertymään vaikuttivat vielä vuoden 2022 kunnallisveroprosentilla tilitetyt nk. verohännät, jotka kertaluonteisesti nostivat päättyneen tilikauden kunnallisverotuloja.

Verotulot M€

Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

Valtionosuudet

Valtionosuudet olivat 40,1 milj. euroa. Kuntien valtionosuusperusteissa tehtiin hyvinvointialueiden rahoitukseen liittyen suuria muutoksia, jotka leikkasivat vuoden 2023 valtionosuustuloja yli 200 milj. eurolla. Valtionosuuksien tuloarviota korotettiin perustemuutosten vuoksi ja ne toteutuivat vielä tätäkin suurempina mm. tutkintoon valmistavan opetuksen rahoituslisäyksen vuoksi ja kaikkien kuntien rahoitukseen palautettujen käyttämättä jääneiden yhdistymisavustusten vuoksi. Valtionosuudet sisältävät vuoden 2022 opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuustarkistuksen.

Verotulot ja valtionosuudet eli verorahoitus oli yhteensä 348,1 milj. euroa. Verorahoitus väheni 446,1 milj. euroa vuodesta 2022.

Valtionosuudet M€ ja €/asukas

Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

	TA2023 M€*	TP 2023 M€	Vrt. TA (+) paremmin (-) huonommin M€
TOIMINTAKATE KOKO KAUPUNKI	-294,0	-296,3	-2,3
Verotulot	307,0	308,1	1,1
Valtionosuudet	39,1	40,1	1,0
Rahoitustuotot ja -kulut	8,6	4,8	-3,8
Vuosikate	60,7	56,7	-4,0
Poistot ja arvonalentumiset	-55,5	-54,4	1,1
Tilikauden tulos	5,2	2,2	-3,0
Tilinpäätöserät	0,1	0,1	0,0
Tilikauden yli-/alijäämä	5,3	2,3	-3,0

Muutettu, kaupunginvaltuuston marraskuussa 2023 hyväksymä talousarvio

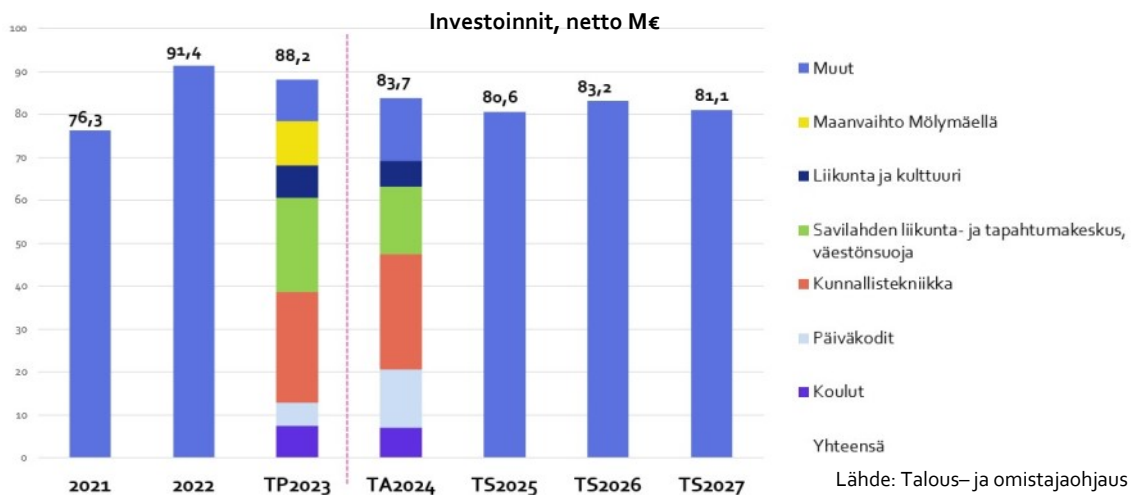
Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

3.2 Investoinnit, lainakanta ja talouden tasapaino

Investoinnit

Investoinneilla tarkoitetaan rahoituslaskelmassa pysyviin vastaaviin käytettyjä varoja tilivuoden aikana. Talousarviossa on varattava toteutettavia investointeja varten määräraha. Investointihankkeisiin saatava valtionosuus tai muu ulkopuolinen rahoitusosuus tulee huomioida hankkeen tuloarviona. Kaupungin nettoinvestoinnit ylittivät talousarvion 2,2 milj. euroa.

Toimitilainvestoinneista valmistuivat tilikauden aikana Riis-taveden monitoimijatalo, Taidemuseon kokoelmatilat ja Kuopion pääkirjaston yläpohjan peruskorjaus. Savilahden liikunta- ja tapahtumakeskus Luolan rakennusurakka eteni suunnitellussa aikataulussa valmistuen vuoden 2024 aikana. Talonrakennusinvestoinnit olivat 44,1 milj. euroa (muutetussa talousarviossa 40,3 milj. euroa).

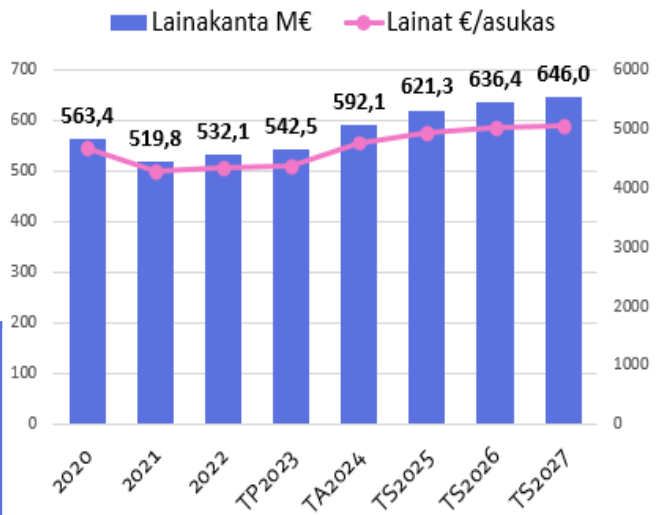
Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

Lainakanta ja vuosimuutos

Ydinkaupungin pitkäaikaiset lainat kasvoivat 10,4 milj. euroa. Pitkäaikaisia lainoja nostettiin 70,0 milj. euroa ja lyhennettiin 59,8 milj. euroa. Kaupungin lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan sisältyy konsernitilillä olevien tytäryhtiöiden varojen saldo vuoden viimeisenä päivänä. Tämä kirjauskäytännön muutos on toteutettu takautuvasti myös vertailuvuosien taseen eriin ja tunnuslukuihin. Muut velkavastuut ovat kuvattuina konsernitalouden osiossa.

Kaupungin lainakannan kasvu oli 10,4 milj. euroa, joka merkitsi 33 euroa/asukas lisäystä. Lainakanta asukasta kohden oli 4 374 € (v. 2022 4 341 /asukas). Suunnitellulla investointitasolla se kasvaa 5 062 euroon asukasta kohden vuoteen 2027 mennessä.

Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

Kaupungin taseen tunnusluvut				
	2023	2022	2021	2020
Omavaraisuusaste, %	47,9	48,5	49,9	47,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	131,2	65,4	65,3	73,7
Kertynyt yli-/alijäämä, M €	186,7	184,4	188,7	176,2
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 506	1 504	1 553	1 466
Lainakanta 31.12., M€	542,5	532,1	519,8	563,4
Lainakanta 31.12., €/asukas	4 374	4 341	4 277	4 687
Lainat ja vuokravastuut 31.12., M€	619,0	636,0	597,2	643,6
Lainat ja vuokravastuut 31.12., €/asukas	4 991	5 188	4 913	5 354
Lainasaamiset, M€	240,5	247,1	254,0	260,8

Vuokravastuut sisältävät mm. elinkaarimallilla tehtyjen koulujen ja päiväkotien kustannuksia.

Lähde: Talous- ja omistajaohjaus

Talouden tasapaino

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Edelleen lain mukaan mahdollisesta kattamattomasta alijäämästä on toimintakertomuksessa esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi (Kuntalaki 115 §).

Esitystä talouden tasapainottamisesta ei tilinpäätöksessä tarvita, koska taseessa on aikaisemmilta tilikausilta kertyneitä ylijäämiä 184 384 824,91 euroa ja tilikauden 2023 ylijäämän 2 329 915,02 euroa lisäämisen jälkeen taseessa on kertynyttä ylijäämää yhteensä 186 714 739,93 euroa.

Vaikka esitystä talouden tasapainottamisesta ei tilinpäätöksessä tarvita, koska taseessa on aikaisemmilta tilikausilta kertyneitä ylijäämiä, on kaupunginhallitus valmistellut talouden tasapainotusohjelmaa kaupungin rakenteellisen alijäämäisyyden korjaamiseksi ja tulevien vuosien talouden tasapainon varmistamiseksi. Ilman tasapainotustoimenpiteitä kaupungin tulopohja palvelujen rahoittamiseksi tulee olemaan jatkuvasti riittämätön ja se johtaa kestävämpään velkaantumiseen sekä olemassa olevan ylijäämäpuskurin nopeaan vähenemiseen.

Puijon nokalla kuva:
Vicente Serra

4. TOIMINNAN ARVIOINTI

4.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Varhaiskasvatusta järjestetään Kuopiossa kunnallisena päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana. Lisäksi Kuopio hankkii osan varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden tuottajilta. Kasvun ja oppimisen lautakunnan tekemän linjauksen mukaisesti yksityisen päivähoiton osuus varhaiskasvatuspalveluista voi olla korkeintaan 30 %. Osuus vaihtelee alueittain ja esim. Saaristokaupungissa se on 40 %. Kuopiossa toimii 52 kunnallista ja 26 yksityistä päiväkotia. Kunnallisia perhepäivähoitajia on 55 ja yksityisiä perhepäivähoitajia 9. Varhaiskasvatuksessa Kuopiossa on yhteensä 6 070 lasta, joista yksityisessä varhaiskasvatuksessa on 24 % (1446 lasta) (tilanne 5/2023).

Lakimuutokset

Varhaiskasvatuksen lakimuutokset ovat viime vuosina joutaneet mm. resurssien tarkempaan tarkasteluun. Mitoitus on säädelty asetuksessa. Tämän lisäksi vuonna 2021 varhaiskasvatustalakiin tuli muutos, jonka mukaan mitoitukselta ei voi poiketa henkilöstöstä johtuvista syistä. Tämä on lisännyt tarvetta varhaiskasvatuksen varahenkilöstölle. Myös 1.8.2022 voimaan tullut lakimuutos lapsen oikeudesta tarvitsemaansa tukeen aiheuttaa lisäresursoinnin tarvetta. Lastenhoitajien tehtäviin on riittävästi hakijoita, opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien tehtäviä on ollut vaikea saada täytettyä. Keväällä 2023 Kuopiossa oli avoinna 50 varhaiskasvatuksen opettajan tehtävää, joista vain 8 saatiin täytettyä, joten tehtävät laitettiin uudelleen hakuun.

Tarkastuslautakunta toteaa, että varhaiskasvatuksen rekrytointivaikeudet ovat uhkatekijä kaupungin veto-voimaisuudelle. Varhaiskasvatuksen resurssipula voi johtaa siihen, että lapsiperheet eivät koe kaupunkia houkuttelevaksi.

Lakimuutokset ovat ajaneet lapsen etua, mutta samalla ne ovat nostaneet palvelun järjestämisen kustannuksia. Varhaiskasvatuksen maksutuotot alenivat 1.3.2023 voimaan tulleen asiakasmaksulain myötä. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen tuloarajojen nousu vaikuttaa myös palvelusetelikustannusten kasvuun. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen aleneminen voi johtaa palvelujen kysynnän kasvamiseen, mikä puolestaan lisää tarvetta uusille tiloille sekä henkilöstölle. Talousarviovuoden 2024 säästötavoitteet tulevat haastamaan palvelujen järjestämistä, on esim. pohdittava avoimen varhaiskasvatustoiminnan jatkoa tai palvelun keskittämistä.

Tarkastuslautakunta pitää avoimen varhaiskasvatustoiminnan jatkamista säästöpainesta huolimatta tärkeänä ennaltaehkäisevänä ja osallisuutta lisäävänä toimintana.

Yhteistyön toimivuus hyvinvointialueen kanssa

Käytännön toimijoiden osalta yhteistyö on jatkunut normaalisti. Ylemmän tason yhteistyö on kevään 2023 aikana hakenut muotoaan ja toimintojen yhteensovittaminen eri kuntien ja hyvinvointialueen kesken on työn alla. Kuopiossa on ollut toimivia yhteistyökäytäntöjä, joita halutaan jatkaa ja mahdollisesti myös laajentaa. Esim. varhaiskasvatuksen, neuvolan ja lapsiperhepalveluiden sosiaalityön yhteistyöhön on laadittu yhteistyösopimus sekä toiminnalliset rakenteet. Tätä työtä ohjaa ohjausryhmä, jossa tullaan pohtimaan myös toiminnan laajentamisen mahdollisuutta muihin kuntiin.

Saatujen selvitysten mukaan perhekeskusmallin mukainen toiminta on jatkunut käytännön toimijoiden yhteistyössä mm. Yhdessä aika -tapaamisilla. Myös perhekeskuskehittämistä ohjaava työryhmä on saatu nimettyä ja se kokoontui ensimmäisen kerran tammi-kuussa 2024. Suunnitelmana on, että työryhmä kokoontuu jatkossa neljä kertaa vuodessa.

4.2 Kaupunkisuunnittelupalvelut / strateginen maankäyttö ja asemakaavoitus

Strategisessa maankäytössä valmistellaan strategisen tason selvityksiä ja suunnitelmia, maaseutualueiden lupia (suunnittelutarveratkaisut ja yleis- ja rantakaavatasoiset poikkeamiset) sekä laaditaan yleiskaavoja. Näiden lisäksi yksikön vastuulle on tuotu Kuopion kansallinen kaupunkipuiston tunnettuus sekä yleiskaavapäällikölle maakunta-kaavayhteistyö sekä kaupunkiseutusunnitteluun ja liikennejärjestelmäsuunnitteluun liittyvät teemat.

Asemakaavoitus vastaa asemakaavoituksesta ja muusta detaljikaavoituksesta ja asemakaavatasoisesta maankäytön suunnittelusta sekä asemakaavoitukseen liittyvistä viranomaispäätöksistä. Asemakaavoitus vastaa myös kaupunkikuvan kehittämistä sekä maankäyttöön liittyvistä yhteistyöhankkeista. Asemakaavoituksella vastataan kaupungin kasvu- ja kilpailukykystrategian tavoitteisiin, mikä edellyttää riittävää ja monipuolista asuin- ja yritystonttivarantoa.

Kaavaohjelma

Vuosittain laadittavassa kaavaohjelmassa priorisoidaan hankkeita kaupungin strategiaan peilaten, mm. vuoden 2023 ohjelmassa on aiempaa suurempi painotus yrityskaavoilla. Tällä pyritään parantamaan yritystonttien tarjontaa. Yritystonteilla on moninaiset tarpeet, esim. suurille toimijoille tontteja on tällä hetkellä vähän. Asuntotonttien osalta kerrostalotonteissa on hyvä varanto. Periaatteena on pitää tonttitarjonta monipuolisena, jottei rakentaminen keskity pistemäisesti tiettyyn paikkaan. Pientalotonttien (rivitalo- ja omakotitalotontit) tarjonta on heikoin.

Saatujen selvitysten mukaan kerrostalotontteja riittää hyvin lähitulevaisuuteen, mutta puutetta on ydinkaupungin läheisyydessä isoista yritystonteista, y-tonteista ja omakotitalotonteista. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että vuosittain laadittavassa kaavaohjelmassa priorisoidaan hankkeita kaupungin strategia huomioiden ja vuoden 2023 ohjelmassa yrityskaavoilla on aiempaa suurempi painotus.

Asemakaavat laaditaan yhdessä kunnallisteknisen suunnittelun kanssa siten, että kunnallistekninen suunnittelu voidaan toteuttaa parhaaksi katsotulla tavalla. Asemakaavalla määritellään mm. katualueet, mutta sillä ei ohjata yksityiskohtaisesti kunnallistekniikan suunnittelua. Toki kaavalla voidaan ohjata mm. hulevesien hallinnan periaatteita. Viime vuosina laajoja ja paljon työtä vaativia kaavoja on saatu lainvoimaisiksi ja valituskaavoja on vähän. Rakentamista edistetään hyvin myös poikkeamisten kautta. Kaupunkikuvan ohjauksen osalta on muodostettu selkeämpiä ja tasapuolisempia toimintatapoja ja tavoitteita.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä viheralueiden ja asukasviihtyvyyden huomioimista kaavoituksessa, jottei rakenneta liian ahtaasti.

Rakennuskannan elinkaari

Rakennuskannan elinkaaren pituutta on mahdollista tukea asemakaavoituksella mm. myöntämällä käyttötarkoituksenmuutoksia poikkeamisten kautta ja kannustamalla ohjauksella vanhojen rakennusten säilyttämiseen purkamisen sijasta. Asemakaavalla ei suoraan ohjata rakentamisen teknistä elinkaarta. Kaavassa voidaan sallia teknisesti kestävätkä ratkaisut ja vaatia esim. teknisesti kestäviä julkisivumateriaaleja. Kaavoituksessa pyritään edistämään ekologista kestävyttä mm. puurakentamiseen velvoittavilla kaavamääräyksillä, aurinkopaneelit sallivilla kaavamerkinnoilla, selvittämällä geoenergian ja aurinkoenergian potentiaalia kaava-alueilla sekä kehittämällä viherkerroin-työkalua. Rakennustapaan vaikuttaa ennen kaikkea lainsäädäntö ja rakennusmääräykset. Muutosta on viime vuosikymmeninä tapahtunut mm. energiatehokkuuden osalta.

Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset

MAL-tavoitteet ohjaavat suunnittelua. Maankäytön suunnittelussa tavoitellaan kestävästä yhdyskuntarakennetta, joka osaltaan tukee vähähiilistä ja kestävästä liikennejärjestelmää. Asuminen kaavoitetaan painopisteenä vahvan joukkoliikenteen alue. Asumisessa tavoitellaan monipuolista asukasjakautumaa ja monipuolisia asuntoja. Kohtuuhintaista asuntotuotantoa edistetään kaavoituksella. Kestävien liikkumismuotojen toimintaedellytyksiä edistetään asemakaavoituksella, esim. kaavaohjelmassa varaudutaan runkolinjojen kehittämiseen vaadittavien tilatarpeiden kaavoittamiseen. MAL-sopimuksen tavoitteet muodostetaan yhdessä Siilinjärven kanssa. MAL-yhteistyössä yleiskaavoitus on asemakaavoitusta suuremmissa roolissa seudullisessa yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden muodostamisessa. Asemakaavahankkeissa noudatetaan muodostettuja tavoitteita.

Henkilöstö

Lakisäätöiset tehtävät pystytään hoitamaan yksiköiden olemassa olevalla henkilöstöllä. Henkilöstön määrä on lähes täysivahvuinen, mutta mm. eläköitymisen takia henkilöstö ei ole yhtä kokenutta kuin aiemmin. Eläköitymisen lisäksi henkilöstön vaihtuvuutta lisää toisen työnantajan palvelukseen siirtyminen. Syinä arvioidaan olevan mm. palkkaus, työn kuormittavuus, aiempi resurssipula ja oma urakehitys. Rekrytoinneissa on ollut haasteita, esim. arkkitehteja on ollut hyvin vaikea saada ja pulaa on ollut kokeneista hakijoista.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan henkilöstöä on saatu avoimna olleisiin tehtäviin ja tilanne on parantunut tarkastusvuonna.

4.3 Nuorisopalvelut

Kuopion nuorisopalvelut tekee nuorisotyötä, jonka tavoitteena on kuopiolaisten nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukeminen yhteiskunnassa. Nuorisotyön toimintamuodot ja menetelmät ovat uusiutuneet ja monipuolistuneet ajan saatossa. Nuorisotalotoiminnan ja leiri- ja retkityön lisäksi toimintamuotoina ovat mm. etsivä nuorisotyö, erityisnuorisotyö, koulunuorisotyö sekä digitaalinen nuorisotyö.

Toimintamuoto	Sisältö
Etsivä nuorisotyö	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten kanssa työskentely, palveluohjauksellisin keinoin ohjausta opintoihin, töihin tai jatkopalvelujen pariin.
Erytisnuorisotyö	Nuorten pariin kaduille jalkautuminen, pienryhmä- ja yksilötyö elämänhallinnan kanssa kamppailevien nuorten kanssa.
Koulunuorisotyö	Työntekijät työskentelevät kouluilla kouluaikaan nuorisotyön eetoksella ja keinoin.
Digitaalinen nuorisotyö	Erilaisilla some- ja pelialustoilla verkossa tapahtuva kohtaava työ.

Nuorisopalvelut tukee ja mahdollistaa erilaisten ryhmien ja järjestöjen toimintaa tarjoamalla tiloja harrastamiseen ja kokoontumiseen. Nuorisotaloilla mahdollistetaan lasten ja nuorten omaehtoinen ja vapaa liikunta mm. yhteisten pelien ja leikkien sekä ohjatun höntsäliikunnan muodossa.

Saatujen selvitysten mukaan panostus skeittiparkkeihin ja frisbeegolfraitoihin on lisännyt matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia.

Nuorisotilojen palveluverkosto

Nuorisotiloja on Kuopion alueella 14. Nuorisotilaverkosto on tällä hetkellä kattava, ottaen huomioon, että toimintaa on varsin laajalla maantieteellisellä alueella. Kokonaan uusi nuorisotila valmistuu Jynkän koulun yhteyteen vuonna 2024. Nuorisotilojen sijoittuminen koulun yhteyteen on hyvä asia, sillä tuttuun ympäristöön on helpompi jäädä viettämään vapaa-aikaa. Samalla on kuitenkin seurattava sitä, riittävätkö koulujen salitilat myös nuorisopalvelujen käyttöön. Esim. Jynkän nuorisotilassa käytössä ollut oma sali jää pois käytöstä uusien tilojen sijoittuessa koulun yhteyteen.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että nuorisotilojen sijoittuessa koulujen yhteyteen koulujen salitilat on käytettävissä myös nuorisopalvelujen tarpeeseen.

Henkilöstö

Nuorisopalveluilla on toteutettu organisaatiouudistus vuoden 2022 alusta. Uudistuksessa luotiin aluetiimejä, joista jokaisella tiimillä on oma tiiminvetäjä. Etsivä nuorisotyö jätettiin pois aluetiimeistä, sillä asiakkuuksia ei nouse maaseutualueelta yhtä paljon kuin kaupunkialueelta.

Uudistukseen liittyen henkilöstölle toteutettiin kaksiosainen työhyvinvointikysely, jonka ensimmäinen osa tehtiin heti uudistuksen alussa ja toinen osa vuotta myöhemmin. Kyselyn tulosten perusteella kehitettävää on vielä paljon.

Etsivä nuorisotyö ei ole vielä kaikilta osin löytänyt omaa toimintamalliaan organisaatiouudistuksen jälkeen. Etsivä nuorisotyö ja erityisnuorisotyö hajautettiin pari vuotta sitten. Toiminnan yhteiset tavoitteet ja päämäärät ovat vielä muotoutumassa. Tätä yhteistyötä pyritään tiivistämään ja etsivälle nuorisotyölle on tarkoitus ottaa oma tiiminvetäjä.

Jalkautuvaa nuorisotyötä toteutetaan erityisnuorisotyössä, jossa toinen työpari toimii jalkautumispainotteisesti. On sovittu tietyt painopisteillat, esim. koulujen loppuminen ja alkaminen, jolloin jalkaudutaan nuorten suosimille kokoontumispaikoille. Jalkautumista toteutetaan myös kesäisin liikkuvan nuorisotyön yhteydessä, jolloin liikutaan omilla pakettiautoilla niin kaupunkilähiöissä ja uimarannoilla kuin liitosalueiden maaseutuajamissakin.

Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan tiimimallin mukainen toiminta on vielä alkutaipaleella ja vaatii kehittämistä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että etsivä nuorisotyö -toimintaan ja päihdetyötä tekevään erityisnuorisotyöhön varmistetaan riittävät resurssit.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että nuorisotyöntekijöiksi palkataan myös monikulttuurisen taustan tuntevia työntekijöitä vastaamaan eri kieli- ja kulttuuriryhmistä tulevien nuorten tarpeisiin.

Palveluissa tapahtuneet muutokset

Digitaalinen nuorisotyö sekä koulunuorisotyö ovat nousevia trendejä. Niihin on panostettu päivittämällä kalustoa ja ohjaamalla työpanosta digityöhön. Koulunuorisotyössä hankkeen päätyttyä kolme koulunuorisotyöntekijää vakiinistettiin ja syyslukukauden alussa toiminta laajeni Jynkään. Kokemukset ja palaute koulunuorisotyöstä ovat olleet todella positiivisia. Kun uusia kouluja valmistuu, on koulunuorisotyölle varattava tilat, joissa pystytään toimimaan.

Saatujen selvitysten mukaan koulunuorisotyö on hankkeen päätyttyä saatu vakiinnutettua ja toimintamuoto on koettu todella hyväksi. Koulunuorisotyö tukee koulunkäyntiä ja tavoittaa toiminnan kannalta oikean ikäluokan. Koulunuorisotyön kehittäminen ja laajentaminen on tärkeää. On huolehdittava siitä, että koulunuorisotyölle osoitetaan kouluilta tarvittavat tilat.

4.4 Lähidemokratiajaosto ja pitäjäraatitoiminta

Lähidemokratiajaostossa on viisi kaupunginhallituksen keskuudestaan toimikaudekseen valitsemaa jäsentä. Kaupunginhallitus nimeää jaoston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen (Kuopion kaupungin hallintosääntö 5§).

Jaoston tehtävänä on hallintosäännön 29 §:n mukaan huolehtia lähidemokratian kaupunkitasoisesta kehittämisestä ja sitä edistävän toiminnan ohjaamisesta. Edellä mainitun tehtävän lisäksi jaosto

1. asettaa pitäjäraadit Pitäjäkokousten tekemien esitysten mukaisesti
2. päättää kaupunginvaltuuston pitäjäraadeille myöntämän kehittämismäärärahan jakamisesta
3. antaa vuosittaisen arvion lähidemokratian toteutumisesta ja kehittämisestä kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle
4. huolehtii viestinnästä ja yhteydenpidosta pitäjäraateihin ja muihin sidosryhmiin.

Pitäjäraatitoiminta

Pitäjäraati toimii kaupunginhallituksen asettaman lähidemokratiajaoston alaisuudessa. Kuopiossa on kuusi Pitäjäraatia, jotka toimivat kaupungin kuntaliitosalueilla Juankoskella, Karttussa, Maaningalla, Nilsiässä, Riistavedellä ja Vehmersalmella. Pitäjäraatien toiminta-alue kattaa Kuopion kaupungin väestöstä n. 16 prosenttia (20 000 asukasta). Pitäjäraatien tehtävänä on edistää alueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä alueen kehittämistä. Ne tarjoavat alueen asukkaille väylän kehittää alueensa palveluita, demokratiaa ja yrittäjyyttä. Pitäjäraatien toimintaa ohjaa pitäjäraatien toimintasääntö.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan pitäjäraatitoiminta on mielenkiintoinen tapa järjestää kaupunkilaisten osallistamista ja toiminta soveltuu hyvin maaseutualueilla toteutettavaksi. Pitäjäraatien toiminnan aktiivisuus vaihtelee alueittain.

Toiminta- ja kehittämismäärärahat

Kaupunginvaltuusto osoittaa raadeille vuosittain toimintamäärärahan (v. 2023 30.000 e/pitäjäraati). Toimintamääräraha on tarkoitettu mm. pitäjäraadin toiminnasta aiheutuvien toimintakulujen kattamiseen sekä lähidemokratian edistämiseen pitäjäraadin alueella. Alueen asukkaat, järjestöt tai yritykset tekevät ehdotuksia yhteistyössä järjestettävästä toiminnasta. Toiminnan pitää olla kaikille avointa. Tukemalla rahallisesti eri yhteistyötahoja on mm. järjestetty kulttuuri- ja liikuntatapahtumia ja rakennettu reitistöjä ja vapaa-ajanviettopaikkoja.

Kaupunginvaltuuston vuosittain lähidemokratiajaostolle osoittama kehittämismääräraha on tarkoitettu pitäjäraatien alueiden pienimuotoiseen infrastruktuurin parantamiseen ja kehittämiseen sekä alueen asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseen. Lähidemokratiajaosto päättää kehittämismäärärahan (v. 2023 yht. 90.000 e) jaosta pitäjäraatien tekemien hakemusten perusteella. Kehittämisrahalla on mm. tehty turvallisuussuunnitelma kaikkien pitäjäraatien alueille sekä kunnostettu rantoja ja liikuntapaikkoja.

Kehittämismäärärahaa on vuosittain jäänyt käyttämättä ja tätä osuutta voisi jakaa muille maaseutumaisille alueille. Pitäjäraadeille myönnettävän määrärahan käytössä on huomioitava, että kunnan hoidossa olevien tehtävien hoito ei ole pitäjäraatien toimintaa ja tarvittaessa rajapinnat tulee selkeyttää.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan pitäjäraatitoiminta kaipaa hallintokulttuurin täsmentämistä, jotta raamit ja ohjeet ovat selkeitä ja niitä noudatetaan kaikilla alueilla.

Lähiöohjelma

Vuonna 2021 käynnistettiin Lähiöohjelman valmistelu, jossa haluttiin laatia yhdessä asukkaiden kanssa Kuopion lähiöalueille kaupunginosien omat kehittämisen toimenpiteet. Lähidemokratiajaosto (23.8.2022 §29) ehdotti osaltaan Lähiöohjelman aluekehittämismallin pilotointia vuonna 2023 palvelualueiden resurssien puitteissa. Lähidemokratiajaosto esitti myös, että osallistuvan budjetoinnin mallin pilointi edellyttää osallisuuskoordinaattorin palkkaamista, digitaalisen osallisuusalustan hankintaa ja osallistuvan budjetoinnin määrärahaa. Talousarvioraami ei kuitenkaan mahdollistanut Lähiöohjelma-mallin käyttöönottoa suunnitellulla tavalla vuonna 2023.

Saatujen selvitysten mukaan lähidemokratian toteutumista koko kaupungin alueella ollaan kehittämässä ja tässä yhteydessä myös pitäjäraatien toimintaa arvioidaan osana kokonaisuutta. Tarkastuslautakunta pitää koko kaupunkialueen osallistamisen kehittämistä tärkeänä.

4.5 Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta

Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta vastaa kaupunkiympäristön palvelualueella yhteistoimintasopimuksen mukaisista seudullisen joukkoliikenteen viranomaistehtävistä Kuopion ja Siilinjärven alueilla.

Joukkoliikenteen matkustajamäärä jatkoi kasvuaan ja vuonna 2023 matkustajamäärä oli 8,5 miljoonaa matkustajaa. Ilmastotavoitteet on saavutettu ja joukkoliikenteessä tavoitellaan vieläkin puhtaampaan, päästöttömämpää joukkoliikennettä ja edetään kohti hiilineutraaliustavoitteita uusien kilpailutusten myötä. Kaupunkiliikenteessä on saavutettu puhtaan ajoneuvodirektiivin päästötavoitteet, jossa 41 % kaupunkiliikenteen linja-autoista pitää olla puhdaita ajoneuvoja (biokaasu, uusiutuva diesel, sähkö ja vety). Erillistä alueellista päästöttömien bussien vaatimusta (sähkö, vety) Kuopion seudun joukkoliikenneviranomaiselle ei ole laissa määritelty.

Saatujen selvitysten mukaan joukkoliikenteen muuttaminen vuonna 2014 kaupungin järjestämisvastuulle ja toteutettu linjastouudistus ovat johtaneet selvään matkustajamäärän nousuun. Myös koronanotkahduksesta on toivuttu.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että ympäristöystävällisiä kulkumuotoja on kehitetty etupainotteisesti.

Asiakaspalaute

Asiakastyytyväisyyttä on mitattu neljä kertaa vuodessa. Kyselyjen tulokset ovat olleet kiitettävällä tasolla. Kustannussyistä asiakastyytyväisyyskyselyt supistuvat 1.1.2024 alkaen toteutettavaksi 3 kertaa vuodessa.

Tarkastuslautakunta esittää, että asiakastyytyväisyyskysely toteutetaan myös koululaiskuljetuksissa olevien erityisen tuen oppilaiden vanhemmille. Tarkastuslautakunta kysyy, kenen vastuulla on järjestää koululaiskuljetuksessa olevien erityisen tuen oppilaiden matkustuksen aikataulu, matka-aika ja tuen tarve matkan aikana.

Joukkoliikenneohjelma

Nykyiseen joukkoliikenneohjelmaan 2030 on kirjattu mm. Kuopion kaupungin strategisen toimintalinjan mukaisesti, että joukkoliikenne kulkee ilman fossiilisia polttoaineita vuonna 2030. Kuopiossa joukkoliikennettä hoidetaan tällä hetkellä 80 % puhtailla käyttövoimilla (sähköllä ja uusiutuvalla biodieselillä). Joukkoliikenneohjelman päivitystyö on käynnissä ja sen on tarkoitus valmistua kevään 2024 aikana. Keskeisimpänä tavoitteena on joukkoliikenteen tavoitetilan määrittäminen vuodelle 2035.

Runkolinjaselvitys on laadittu Kaupunkiseutusunnitelman laadinnan aikana tehdyn ehdotuksen pohjalta, jossa Kuopion ydinkaupunkialueen joukkoliikennejärjestelmä perustuu runkobussilinjoihin ja niitä täydentäviin paikallisiin liikenteen linjoihin. Runkolinjasto on yksi keinoista, joiden avulla voidaan toteuttaa Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenneohjelman 2030 päätavoitteita (helppokäyttöisyys, ympäristöystävällisyys ja sujuvuus). Samalla runkolinjaston kehittämisellä voidaan edistää joukkoliikenneohjelmassa määritettyä tavoitetta joukkoliikenteen ja maankäytön kehittämisen tiiviistä vuorovaikutuksesta sekä tavoitella asetettua matkustajamäärien +50 % kasvutavoitetta vuoteen 2030 mennessä.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että joukkoliikenneohjelman uudistusta on lähdetty toteuttamaan runkolinjaselvityksen mukaisesti.

MUKKE-hanke

(Mutkattomia kuljetuspalveluita kaikkiin elämäntilanteisiin Kuopion seudulla) tavoitteena on julkisilla varoilla maksettujen henkilökuljetusten kustannustehokas yhdistäminen. Julkisesti kustannettujen kuljetusten tehostaminen ja avaaminen ovat olleet pitkään tavoitteena tai toimenpiteenä erilaisissa sopimuksissa. Kuopion seudun kunnat ja keskeiset sidosryhmät ovat sopineet liikenteen kehittämisen aiesopimuksessa (2020-2025) alueellisen kyyti-palvelun toteuttamisesta.

Toteuttamisen koordinointi on vastuutettu Kuopion kaupungille ja käytännön organisointi Sansia Oy:lle. Toimenpide on kirjattu myös Kuopion seudun MAL-sopimukseen. Hankkeessa kehitetään maaseudun innovatiivisia liikkumismalleja yhteistyössä naapurikuntien, Pohjois-Savon liiton ja Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa. Hankkeen tavoite on erinomainen, mutta se, mitä tuloksia saadaan, on arvoitus. Hankkeen toteutuminen vaatisi esim. muutosta lainsäädäntöön eli hanke ei etene ilman valtakunnan tason päätöksiä. Koko Mukke-hankkeen toteuttamista on vaikeuttanut hyvinvointialueuudistuksen toteutus. Myös Kellan kustantamat kuljetukset olisi tärkeä saada mukaan selvitykseen.

Tarkastuslautakunta on huolissaan Mukke-hankkeen etenemisestä.

4.6 Hallintopalvelu

Kaupunginkanslian vastualueen tehtäviin kuuluvat:

- Päätöksenteko ja hallintomenettely
- Kaupunginvaltuuston toiminta
- Kaupunginhallituksen toiminta
- Luottamushenkilöiden asiointipalvelu
- Asukkaiden osallistumisoikeudet (kuntavaalit ja kuntalaisaloitteet)
- Tiedonhallinnan järjestäminen (tietopalvelut, ml. kaupunginarkisto)
- Varautuminen ja valmiussuunnittelu
- Lakipalvelut
- Sovittelutoiminta
- Hautaustoimilain mukaiset tehtävät

Rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminta ja hautaustoimilain mukaiset tehtävät ovat jääneet kaupungin hoidettavaksi hyvinvointialueen aloitettua toimintansa. Sovittelutoiminta tulee siirtymään valtion järjestettäväksi vuoden 2025 alusta.

Henkilöstössä on tapahtunut useita vaihdoksia: kaupunginjohtaja, hallintojohtaja, turvallisuuspäällikkö, sisäinen tarkastaja ja johdon sihteeri. Resurssien osalta arvioidaan, että osaamista kunnallisen toimintaympäristön hallintomenettelyyn ja päätöksentekoon tulisi vahvistaa. Sijaisten saatavuus vaihtelee työntekijäryhmittäin. Asiantuntijatehtäviin on haasteellista löytää osaavia työntekijöitä. Valmiuden ja varautumisen osa-alueella on käytettävissä yhden henkilön työpanos, joten tähän osa-alueeseen sisältyy henkilöriski.

Tarkastuslautakunta toteaa, että henkilöstöresurssi turvallisuus-, valmiussuunnittelu- ja varautumisvelvollisuuden piiriin kuuluviin asioihin on pieni. Riittävien resurssien turvaaminen on tärkeää ja sijaisjärjestelyistä tulee huolehtia.

Varautuminen

Varautuminen voidaan jakaa kahteen osaan: normaaliolojen poikkeustilanteisiin (esim. sähkökatko tai vesihuollon ongelmat) ja poikkeusolojen varautumiseen (esim. väestönsuojavelvoite). Yhteistyö pelastustoimen kanssa sujuu hyvin, vaikka toiminta siirtyikin hyvinvointialueelle. Yhteisiä valmiusharjoituksia järjestetään edelleen ja riskiskenaariot on päivitetty nykytilanteen mukaisiksi. Tarkastuslautakunta on jo aiemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että varautumisen ja poikkeusolojen suunnitelmat puuttuvat lähes täysin strategian tavoitteista.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että poikkeustilanteiden hallinta strategiassa käsittää vain ympäristöön liittyviä asioita, kuten ilmastonmuutos. Pandemian ja turvallisuusuhan mahdollisuuden huomiointi on välttämätöntä.

Haltuun-projekti

Kuopion kaupunki päätti talouden tasapainottamiseksi käydyissä yhteistoimintaneuvotteluissa mm. tehdä muutoksia palvelurakenteeseen ja palvelutuotantoon. Alkuvuodesta 2020 käynnistyneen Haltuun-projektin tavoitteeksi asetettiin hallinto- ja tukipalveluiden uudelleen järjestely ja kokoaminen henkilöstöhallinnollisesti konsernihallintoon talous-, henkilöstö- ja yleishallinnon tiimeiksi. Myös omistajaohjauksen tuki, tietohallinto ja keskitetyt asiakaspalvelut kuuluvat tarkastelun piiriin.

Hallinto- ja tukipalveluiden uudelleenjärjestelyjen tavoitteena on yhteistyön tiivistäminen, toimivat sijaisjärjestelyt ja henkilöriskin pienentäminen, yhtenäiset toimintatavat, työmäärien tasaisempi jakautuminen, keskitetysti johdetut moniammatilliset tiimit, mielenkiintoiset työnkuvat, osaamisen kehittämisen mahdollistaminen ja digitalisaation hyödyntäminen. Muutokset kohdistuvat ensisijaisesti tukipalvelutehtävissä toimiviin henkilöihin ja ne koskevat kaikkia palvelualueita. Välillisesti muutokset koskevat koko Kuopion kaupungin henkilöstöä.

Haltuun-projektin toimeenpano jaettiin kahteen vaiheeseen ja osa johdon tukipalveluista keskitettiin 1.4. 2023 alkaen talousjohtajan, tietohallintojohtajan ja henkilöstöjohtajan alaisuuteen. Toimintaprosessien kehitystyötä jatkettiin kaikilla palvelualueilla.

Haltuun-projektin loppusuoralla olevan toimeenpanon 2. vaiheen keskeisiin sisältöihin kuului uusien hallinto- ja toimintasääntöjen sekä talousohjeen päivittäminen. Uusi hallintosääntö hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.11.2023 ja se astui voimaan 1.12.2023. Päivitetty talousohje, samoin kuin uudet toimintasäännöt astuivat voimaan 1.1.2024.

Hallintopalveluiden kehittämisen osalta päätöksenteon tuen palvelut kootaan yhdeksi kaupunkiyhteiseksi kokonaisuudeksi hallintopalveluun. Toimistopalvelut järjestetään ensi vaiheessa palvelualueittain omiksi toimistotiimeiksi. Päätöksenteon tuen palvelut pyritään saamaan valmiiksi maaliskuun 2024 loppuun mennessä ja toimistopalvelut kesäkuun 2024 loppuun mennessä.

Tarkastuslautakunta on huolissaan substanssiosaamista vaativien asioiden hallinnollisesta valmistelusta ja käsittelystä Haltuun-projektissa.

4.7 Kaupunkitekniikan palvelut / kunnallistekninen suunnittelu ja rakennuttamis- ja kunnossapitopalvelut

Kunnallistekninen suunnittelu

Kunnallistekninen suunnittelu siirtyi vuonna 2023 kaupunkisuunnittelupalveluista kaupunkitekniikan palveluihin. Yksikkö vastaa kaupungin katusuunnittelusta, liikennesuunnittelusta, viher- ja virkistysaluesuunnittelusta, hulevesisuunnittelusta ja vesihuollon järjestämistehtävistä. Toimintasäännön kautta lakisäätiset tehtävät liittyvät mm. maankäyttö- ja rakennuslakiin (katusuunnitelmat ja yleisten alueiden suunnitelmat), tieliikennelakiin (liikenteenohjaus, liikennevalot) ja vesihuoltolakiin (vesihuollon järjestäminen ja hulevesi). Lain velvoitteet on täytetty, mutta henkilöressursissa on niukkuutta. Kunnallisteknisessä suunnittelussa ei päätetä investoinneista, niiden priorisoinnista eikä aikatauluista vaan yksikkö tekee esityksiä investoinneista sekä ns. pienkohteista, jotka liittyvät pääsääntöisesti liikenneturvallisuuteen ja hulevesiasioihin.

Ympäristön monimuotoisuus huomioidaan suunnittelussa esim. suunnittelemalla ympäristöä kaikille käyttäjille (lapset, nuoret, työssäkävijät, ikääntyneet) ja erilaisista sosiaalisista taustoista tuleville. Lisäksi uusilla kaava-alueilla suunnitellaan tai säilytetään vanhoja avoimia viheralueita, niittyjä, maisemapeltoja. Vanhoilla viheralueilla säännöllisesti leikattuja nurmialueita muutetaan niityiksi. Viheralueille jätetään lahoppua, poistetuista lahoppuista tehdään lahoppuaitoja sekä suunnitellaan hyönteishotelleja, pääskyhoteleja ja lepakonpönttöjä.

Asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet

Suunnitelmien osallistamisen minimi on laeissa säädetty. Suunnitelmista tiedotetaan "Kuopio suunnittelee ja rakentaa" -lehdessä. Perinteistä osallistamista (kuulemista) laajempaa osallistamista on järjestetty suunnittelukohteissa tapahtuvien suunnitelmien esittelytilaisuuksissa. Vanhus- ja vammaisneuvostot on osallistettu käymällä esittelyssä ajankohtaiset hankkeet neuvostojen kokouksissa. Pitäjäraateja on osallistettu mm. liikenneturvallisuussuunnitelmassa. Pitäjäraateja kuullaan aktiivisesti ja yhteistyö on toimivaa.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että esteettömyyssuunnittelussa huomioidaan kaikki erityisryhmät.

Rakennuttamispalvelut

Rakennuttamispalvelujen tehtäviin kuuluvat yhdyskuntatekniikan investointiohjelman mukaiset rakennuttamistoiminnot. Lakisäätisiä tehtäviä ovat vanhojen kaatopaikkojen valvonta sekä rakennuttamishankkeiden lupatarkkailut ja seuranta. Vuoden 2023 investointikohteista Kuopion Mestar Oy tekee n. 50 % hankkeista, puitesopimusten mukaisille urakoitsijoille hankkeista menee n. 16 % ja loput avoimeen kilpailutukseen. Suorahankinnat tehdään vain Mestar Kuopio Oy:ltä, joka on in-house-yhtiö. Puitesopimuskumppaneita on viisi. Näiltä tehdään hankintoja pienkohteisiin (esim. leikkipuistot ja linja-autopysäkit) käyttämällä minikilpailutusta, jonka osuus investointibudjetista on noin kolmannes. Yleisin hankintatapa on avoin kilpailu.

Rakennuttamishankkeissa Hyvinvoiva ja yhteisöllinen Kuopio -toimenpideohjelman mukaisia tavoitteita on huomioitu esim. katuhankkeissa, joissa on pyritty löytämään parhaat mahdolliset vaihtoehdot esteettömät kulkureitit kevyelle liikenteelle sekä jalankulkijoille. Ilmasto- ja resurssiviisaus toteutuu hankkeissa, kun käytetään mahdollisimman paljon kierrätysmateriaaleja ja pyritään löytämään ylijäämämassoille sijoituskohteet mahdollisimman läheltä lähtöpaikkaa. Yhdessä tekeminen on yhteisrakentamiskohteiden osalta suuressa roolissa ja ammattitaitoisella rakennuttajalla on iso rooli yhteensovittaa ja huomioida useiden tilaajien tarpeet yhdessä kohteen urakoitsijan kanssa. Merkittävimmät investointihankkeet ovat Savilahden alue, Hiltulanlahden alue sekä Mölymäki.

Investointikohteiden priorisointia ohjaavat tonttien kysyntä ja kiinteistöjen rakentamisaikataulut. Saneeraushankkeiden priorisoinnissa huomioidaan myös muiden kaupunkiorganisaation tilaajien tarpeet.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan yhdyskuntateknisissä urakoissa rakentamista pyritään yhteensovittamaan yhteistyökumppaneiden Kuopion Vesi Oy, Kuopion Energia Oy ja Kuopion Sähköverkko Oy kanssa ja yhteistyö on toimivaa.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan uusiomateriaalin käyttö on parantunut ja sen käyttö tuottaa kustannussäästöä.

Kunnossapitopalvelut

Kunnossapitoa ohjaa laki kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossapidosta. Nykyiset määrärahat riittävät lakisääteisten tehtävien täyttämiseen. Ylilaatuun ei kuitenkaan ole varaa, mm. päällystämäärärahat ovat hälyttävän alhaisella tasolla. Valvontaresurssit ovat niukat eivätkä kaikki urakoitsijoiden laatupoikkeamat tule tilaajan tietoon.

Alueurakoiden lisäksi kunnossapidolla on ns. ohjelmoitavia töitä, kuten asfalttipäällystys, tiemerkinnät ja katuvalojen uusiminen, jotka pohjautuvat etukäteen laadittuun kuntoon ja käyttöikään perustuvaan korjausohjelmaan. Ohjelman perusteella lasketaan kullekin vuodelle tarvittava määräraha. Usein näistä ohjelmoiduista töistä joudutaan tinkimään määrärahan puutteessa.

Ilmasto ja resurssiviisas Kuopio -toimenpideohjelman mukaisia tavoitteita huomioidaan toiminnassa luomalla tuleviin hankintoihin hankintakriteeristöä, mm. työkoneiden päästöluokkien ja vaihtoehtoisten käyttövoimien osalta.

Talvikunnossapidon hoitoluokitukset on päätetty joukko-liikennereittien tärkeyttä painottaen ja kaupunkimetsien hoidossa noudatetaan luonnon monimuotoisuusohjelman periaatteita.

Uudistuva ja yhdessä tekevä Kuopio -toimenpideohjelman tavoitteisiin liittyen kunnossapito on kehittänyt mm. Aurat kartalla -sovellusta. Kunnossapidosta tehdään vuosittain asukastyytyväisyyskysely ulkopuolisen konsultin toimesta. Myös kaupungin oman palautekanavan kautta saatavan palautteen määrää seurataan urakka-alueittain.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan kunnossapitopalveluihin tulee paljon palautetta, saatua palautetta käsitellään työryhmässä ja palautteeseen reagoidaan aktiivisesti.

Hiekanpoisto,
kuva: Vicente Serra

4.8 Kansalaisopisto

Kuopion kansalaisopiston perustehtävä ja yhteiskunnallinen rooli on tarjota laadukkaita, hyvin saavutettavissa olevia elinikäistä oppimista tukevia koulutuspalveluja. Kansalaisopisto toimii kuntalaisten yhteisöllisenä hyvinvointia ja oppimista edistävänä erilaisten ihmisten opiskelu-, kohtaamis- ja virkistytymispaikkana.

	V. 2022 (TP)	V. 2023 (TP)
Opetustunnit	44 013	43 564
Kurssien lukumäärä	1 851	1 855
Opiskelijoiden lukumäärä	22 259	24 304
Nettokustannus €/h	75,3	78,9
Tilojen määrä m ²	3 746	3 714

Yksi toiminnan pääperiaatteista on opetuksen tuominen lähelle ihmistä elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Opetus on hajautettu eri puolille toiminta-alueita ja opetukseen voi osallistua kuka tahansa iästä ja koulustausta riippumatta. Kansalaisopistopalvelua tuotetaan yhteistoimintasopimuksen mukaan myös Kaavin, Rautavaaran ja Tuusniemen kunnille.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että toimintaa järjestetään laajalla alueella.

Palvelutarve ja ilmoittautuneiden jonotilanne

Kansalaisopiston kapasiteetti ei tällä hetkellä ole riittävä. Opiskelijat joutuvat kilpailemaan paikoista suosituimmille kursseille ja osa pettyy vuodesta toiseen, koska eivät mahdu mukaan. Kysyntä ei jakaudu tasapuolisesti. Saavutettavuuden näkökulmasta tarjontaa on kuitenkin pidettävä koko toiminta-alueella ja eri oppiaineissa.

Jonottajille tarjotaan vapaita paikkoja muissa ryhmissä ja perustetaan lisäkursseja mahdollisuuksien rajoissa. Suunnittelussa huomioidaan alueellinen kysyntä ja pyritään lisäämään tarjontaa suosituille kursseille. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista esim. tila-, aika- ja opettajaresursseista johtuen.

Vuonna 2023 opiskelijoita, jotka eivät mahtuneet kursseille oli 1850 (v. 2022 1485). Näistä kevätlukukaudella 704 (v. 2022 618) ja syyslukukaudella 1 146 (v. 2022 867). Ongelmana on se, että kysyntä ei jakaudu tasapuolisesti. Maa-seutualueella on pieniä ryhmiä ja osa ryhmistä jää kokonaan toteuttamatta. Toisaalta esimerkiksi keramiikkakurssit ovat todella suosittuja. Maksimi osallistujamäärä on 16 henkilöä, mikä vaikuttaa siihen, että näille kursseille on eniten jonottajia (jopa 80 hlöä/kurssi). Asiaan on pyritty vaikuttamaan rajoittamalla ilmoittautumismahdollisuus vain yhteen kurssi-iltaan.

Saatujen selvitysten mukaan Kansalaisopiston suosituimpien kurssien jonotilanne on erittäin huono. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kurssien jonotilanteen pienentämiseksi tehdään korjaustoimenpiteitä.

Kansalaisopiston sivuston kantokykyyn on pyritty varautumaan kevään 2022 jälkeen, jolloin kurssi-ilmoittautumisen alkupäivänä kurssi-ilmoittautuminen ruuhkautui ja ilmoittautumisten maksu etukäteen estyi. Syynä oli maksupalvelun hitaus, joka ruuhkautti lopulta myös verkkokaupan, kun tuhannet ilmoittautumistapahtumat järjestelmässä odottivat maksupalvelusta saapuvaa maksutapahtumaa.

Saatujen selvitysten mukaan ilmoittautumisessa esiintyneisiin haasteisiin on löydetty ratkaisut.

4.9 Yhteiskokous Pohjois-Savon hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan kanssa ja Järviseudun Työterveys Oy

Yhteiskokoukseen osallistuivat Pohjois-Savon hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan lisäksi Iisalmen kaupungin tarkastuslautakunnan puheenjohtajisto sekä Siilinjärven kunnan tarkastuslautakunnan puheenjohtaja ja viranhaltija. Yhteisen kokouksen teemoina olivat Pohjois-Savon hyvinvointialueen toiminnan ja talouden ajankohtaiset asiat sekä yhteistyö kaupunkien, kuntien ja hyvinvointialueen pelastustoimen kanssa.

Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa Pelastustoimen yhteistyö kuntien kanssa jatkuu, esimerkiksi:

- Rakentamisen asiantuntijapalvelut (palo- ja henkiloturvallisuus)
- Tapahtumaturvallisuus
- Ympäristöterveydenhuolto
- Öljyvahingontorjunta ja jälkitorjunta
- Vaaratiedottaminen
- Paikallinen ja alueellinen turvallisuussuunnittelu (arjen turvallisuus)
- Varautumisen ja valmiustoiminnan yhteistyö sekä asiantuntijapalvelut

Varautumiseen ja valmiuteen liittyen on yhteistyösopimus kunnan valmiussuunnittelun tukemisesta ja yhteensovittamisesta Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja Pohjois-Savon kuntien kanssa tulossa lausunnolle 18.12.2023 jälkeen. Saatujen selvitysten mukaan kuntien ja pelastuslaitoksen yhteistoimintaryhmä kokoontuu säännöllisesti ja tarvittaessa.

Kokouksessa esiteltiin myös Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja kuntien keskeisiä yhdyspintarakenteita.

Perhekeskuspalvelut

Perhekeskuspalvelut on ennaltaehkäisevään ja varhaiseen tukeen painottuva monialainen palveluverkosto ja palvelukokonaisuus, jossa työtä tehdään yhdessä lapsiperhepalvelujen eri tahojen kanssa (ml. kunnat, järjestöt, seurakunta, Kela). Yhdessä-aika –toimintamallin tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Yhdessä-aika -toimintamallin lisäksi perhekeskuksessa toimitaan monialaisesti työparityöskentelyn, verkostotyön ja monialaisten ryhmätoimintojen muodossa, esim. sosiaalipalvelujen, neuvolan ja varhaiskasvatuksen kesken on laadittu yhteistyösopimus osassa kunnista.

Kuraattoreille ja psykologeille siirtyminen sivistystoimen alta sote-puolelle oli iso muutos useilla paikkakunnilla. Lakisääteisen opiskeluhuollon toteuttaminen vaikeutui kunnissa, joissa ei ollut käytössä Wilma-oppilashallinnon järjestelmää. Haasteita on ollut myös tiedonkulussa, sillä esim. pääsy koulujen sisäisiin tiedotuskanaviin päättyi. Positiivisia muutoksia ovat mm. opiskeluhuoltotyön tasalaatuisuuden ja yhtenäisten käytäntöjen luominen ja vahvistaminen koko Pohjois-Savossa sekä yhteistyön tiivistymi-

nen hyvinvointialueen muiden yksikköjen kanssa (erit. perhekeskuksen sisällä) lasten ja nuorten asioiden edistämisen vahvistamiseksi.

Pakolaistyön, kotouttamisen ja maahanmuuttajien sotepalvelut

Pakolaisten vastaanotosta ja alkuvaiheen kotoutumisesta vastaa kunta. 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveysterveystoimet edistävät kotoutumista. Alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten asumisen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Kunta on tehnyt yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa vastaanottoprosessin sujuvuuden varmistamiseksi ja kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden yhteensovittamiseksi ja turvaamiseksi. Kunta ja TE-toimisto koordinoivat paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Erityisesti kunnan ja hyvinvointialueen sekä TE-toimiston ja hyvinvointialueen tulee sopia yhteyshenkilöistä ja yhteistyön käytännöistä, jotta maahanmuuttaneiden palvelut ovat sujuvia ja yhteensopivia.

Kuntouttavat sosiaalipalvelut

Kuntien kanssa on tehty yhteistyösopimukset kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä. Kuntouttavan työtoiminnan yhteistyössä keskeisiä kumppaneita ovat edelleen myös yhdistykset ja seurakunnat. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelua on yhdenmukaistettu hyvinvointialueitasoisesti ja työtä jatketaan vuoden 2024 aikana. Työllistymistä edistävissä palveluissa kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaiden jatkopolkuihin. Kuntien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu TE-uudistuksen myötä.

Järviseudun Työterveys Oy

Järviseudun Työterveys Oy:n tehtävänä on tuottaa laadukkaat työterveyshuoltopalvelut omistajilleen ja järjestämisvastuun mukaisesti alueen yrityksille. Omistussuhteet: Kuopion kaupunki 60,2 %, Pohjois-Savon hyvinvointialue 18 %, Siilinjärvi 12 %, Varkaus 9 %, Tuusniemi 0,2 %, Kuopion Vesi Oy 0,2 %, Mestar Kuopio Oy 0,2 %, Servica Oy 0,2 %.

Järviseudun Työterveys Oy vastaa toiminta-alueellaan 23 500 henkilöasiakkaan työterveyshuollosta, jonka keskeisenä tavoitteena ja työnä on työssäkäyvien työkyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. Pohjois-Savon hyvinvointialue, Kuopion kaupunki ja Servica Oy ovat suurimmat työnantaja-asiakkaat Kuopiossa.

Saatujen selvitysten mukaan työterveyspalveluihin ollaan tyytyväisiä.

4.10 Savo-Pielisen jätelautakunta

Vastuu jätelain mukaisista jätehuollon järjestämistehtävistä kuuluu peruskunnille. Tehtävien tehokkaaksi hoitamiseksi kunnat ovat antaneet jätehuollon palvelutehtävät usean kunnan yhteiselle jäteyhtiölle, Jätekuukko Oy:lle, jota kunnat ohjaavat. Jätehuollon viranomaistehtävät on annettu jätelain vaatimusten mukaisesti samalla alueella toimivalle kuntien yhteiselle jätehuoltoviranomaiselle, Savo-Pielisen jätelautakunnalle. Toimialueella on 15 kuntaa ja n. 215 000 asukasta. Jätehuollon valvontatehtävät kuuluvat kunkin kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Jätekuukko Oy on vuonna 2001 perustettu kuntien omistama palveluyhtiö. Palveluihin kuuluvat jätteenkuljetus- ja käsittelypalvelut, lajitteluasemat, Rinki-ekopisteverkostoa täydentävät eko-pisteet, poistotekstiilien keräys sekä neuvonta ja viestintä. Kuopion kaupunki omistaa yhtiöstä 49,5 %. Jätekuukko pyrkii toimillaan edistämään kiertotaloutta ja toimimaan siinä esimerkkinä. Jättekukon tärkein tehtävä on toteuttaa kuntalaisten jätehuoltopalvelut laadukkaasti, kustannustehokkaasti ja ympäristövastuullisesti.

Laajeneva kierrätettävien jätteiden keräys

Taajamissa vähintään viiden huoneiston kiinteistöillä tulee olla jätteistä sekajätteen lisäksi biojätteelle, kartonki-, muovi-, ja lasipakkauksille sekä metallille ja paperille. Velvoite on tullut voimaan heinäkuussa 2023. Lajittelutehokkuus on valtakunnallinen haaste - lajitteluaste voi olla heikko, koska joidenkin asukkaiden kyky tai motivaatio lajitteluun on huono. Tähän pyritään vastaamaan neuvonnan ja viestinnän keinoin.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että lajitteluun on saatavissa opastusta puhelimitse, sähköpostitse, Omakukko-asiointipalvelussa ja chatissa. Lisäksi lajitteluohjeet toimitetaan jokaiseen kotiin vuosittain sekä kalenterin että asiakaslehden mukana.

Jätelain mukaan biojätettä täytyy jatkossa lajitella jokaisella asuinkiinteistöllä yli 10 000 asukkaan taajamissa. Jättekukon toimialueella biojätteen erilliskeräyksen laajenemisen myötä mukaan tulevat Kuopion keskeinen kaupunkialue, Pieksämäen kaupunkialue, Siilinjärven keskustajama ja Toivala-Vuorela-taajama, yhteensä 5 500 kiinteistöä. Vaihtoehdot asiakkaille ovat oma biojäteastia, biokimppa, kompostori tai kimppakompostori. Tiedot lajittelutavoista pyydetään asiakkailta 30.6.2024 mennessä. Astioita toimitetaan kevään ja kesän aikana halukkaille ja massajakelut lopuille elo-syyskuussa ennen määräaikaa. Kiinteistöille, jotka eivät ilmoita lajittelutapaansa, "pakkotoimitetaan" astiat loppuvuoden 2024 aikana (30.9.2024 jälkeen).

Ekopisteet ja aluekeräyspisteet

Ekopisteverkostossa on 21 kpl Jättekukon pisteitä ja Ringin pisteitä 75 kpl. Jätekuukko valmistautuu lisäämään täydentäviä ekopisteitä seuraavien vuosien aikana. Haasteena on löytää toimivia hyviä paikkoja, jotka olisivat helposti saatavissa ja riittävän tilavia. Tämä johtuu siitä, että aiemmin asemakaavoissa ei huomioitu ekopisteitä. Kuntalaisten käytöksestä johtuen joitakin pisteitä on jouduttu sulkemaan. Keräyspisteeseen on viety mm. huonekaluja.

Lajitteluasemien kehittämisen haasteina ovat kunnan maankäytön kannalta väärä sijainti, esim. sijainti pohjavesialueella tai liian lähellä asutusta, ahtaat tilat, pitkät jonotusajat ruuhka-aikoina ja puutteellinen kuntateknikka. Asiakastoiveita on kartoitettu kyselyillä, joissa toiveena laajemmat aukioloajat, parempi infra, sijainti lähellä, parempaa ohjeistusta, henkilökuntaa paikalla ja kiertävä keräys.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan alueelliset jätteiden lajittelupisteet ovat puutteelliset ja niiltä puuttuu riittävä lajitteluohjeistus. Ohjeistusta tarvitaan monikielisenä ja kuvakkeina. Tyhjennysajankohdat eivät välttämättä vastaa kuntalaisten käyttöä.

Jättekukon vastaanottamien jätteiden määrä (tonnia)

Jätelaji	2018	2019	2020	2021	2022
Sekajäte	41 166	39 095	35 813	35 037	35 937
Biojäte	7 684	8 204	7 555	7 966	7 593
Pahvi ja kartonki	2 594	2 614	2 406	2 501	2 334
Lasipakkaukset	212	139	435	415	395
Metallipakkaukset	243	278	299	289	283
Muovipakkaukset	284	396	651	733	753
Vaaralliset jätteet	938	945	1 381	1 395	1 534
Sähköromu	1 985	1 696	1 650	1 654	1 575
Poistotekstiilit	-	-	-	-	40

Lähde: Jätekuukko Oy

4.11 Liikuntapaikkapalvelut

Liikuntapaikkapalvelut edistävät liikuvaa Kuopiota ja tarjoavat kuntalaisille palveluita sisä- ja ulkoliikuntapaikoilla. Liikuntapaikat mahdollistavat omatoimisen liikkumisen lisäksi ohjatun liikunnan harrastamisen niin kuopiolaisille kuin valtakunnallisille sekä kansainvälisille liikkujille ja urheilijoille. Liikuntapaikoilla on myös mahdollista järjestää kaiken kokoisia tapahtumia niin liikunnan, urheilun kuin muidenkin tapahtumien muodossa.

Liikuntapaikkapalvelut vastaavat liikuntahalleista, ulkoliikuntapaikoista (stadionit, kentät, ulkoilureitit: talvella ladut ja kesällä latupohjien ulkoilureitit) sekä liikuntapaikkojen ja koulujen iltakäytön tilavarauksista. Uimarannoista, frisbeegolfradoista, beachvolleykentistä, virkistysreiteistä (luontopolut, yms.) sekä infra-alueiden suunnittelusta ja rakentamisesta sekä kustannusarvioista vastuu on kaupunkiympäristön palvelualueella. Tilapalvelut vastaa tilahankkeiden hankesuunnitelmista, niiden kustannusarvioista ja rakennuttamisesta. Lisäksi Tilapalvelut hallinnoi ja määrittelee tilavuokrat sisäisen vuokrajärjestelmän mukaisesti.

Palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa noudetaan Liikkuva Kuopio -ohjelman tavoitteita. Tiedolla johtamisen analyysijärjestelmästä saatavaa kohderyhmittäistä kävijäraporttia hyödynnetään palvelumuotoilussa ja hinnoittelussa, jossa on kokeiltu dynaamista hinnoittelua.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan Lippumäen ylipainehallin käyttömaksu on samansuuruinen sekä talvella että kesällä, vaikka kesällä hallin käyttö on talviaikaa vähäisempää. Tarkastuslautakunta kannustaa kokeilemaan kesävuorojen halvempaa hinnoittelua, jolloin käyttömäärä voi nousta.

Liikuntapaikkapalvelujen toimintakuluista suurin osa on sisäisiä tilavuokria. Liikuntapaikkojen sijaitessa väestönsuojassa, kohdistuvat vuokratulot myös väestönsuojatilojen osalta liikuntapaikkapalveluihin.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että varautumiseen liittyvät tilakustannukset ovat erillisenä kulueränä yleishallinnon kustannuksissa, etteivät ne vääristä liikuntapaikkapalvelujen ja koko hyvinvoinnin edistämisen palvelualueen tilakustannuksia.

Liikuntapaikkaverkosto

Liikuntapaikkaverkostoa on uudistettu vuosien 2017-2023 välisenä aikana ja sen nykytila on hyvä. Keskuskentän jalkapallostadionin laajennus on suunnitteilla ja Väinölänniemien stadionin peruskorjauksen tarveselvitys on käynnistetty. Lippumäen tekojäärata on edelleen rakennushanke.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että käytöstä poistetuille palvelutalojen yhteydessä olleille liikuntatiloille löydetään korvaavat tilat lähipalveluna. Lisäksi maksukäytännöt tulisi selkiyttää siten, että liikuntarannekkeen hankkimista ei edellytetä esim. palvelutalon asukkailta, jotka eivät pysty käyttämään muita liikuntatiloja.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan matalan kynnyksen ns. höntsäliikunnan edistäminen erilaisilla toimilla on tärkeää. Myös vertaisohjaajien kouluttamiseen ja käyttämiseen liikunnan ohjauksessa tulee kiinnittää huomiota.

Kaupunki on panostanut paljon liikuntapaikkapalveluihin ja kuntalaisille on pystytty tuottamaan hyvinvointipalvelua kohtuullisella kustannuksella. Palautteen kerääminen on jatkuvaa ja siihen on erilaisia tapoja. Seurakysely lähetettiin seuroille, jotka ovat saaneet avustusta Kuopion kaupungilta ja seuroille, jotka ovat järjestäneet liikuntatoimintaa. Kyselyyn vastasi 42 seuraa.

Saadun selvityksen mukaan seurakysely on lähetetty seuroille, jotka ovat saaneet avustusta Kuopion kaupungilta ja seuroille, jotka ovat järjestäneet liikuntatoimintaa. Tarkastuslautakunta suosittelee palautteen pyytämistä kaikilta liikuntatiloja varanneilta seuroilta.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että kävijämäärät ovat nousseet huomattavasti.

Liikuntapaikkojen kävijämäärät ovat nousseet ja esimerkiksi uimahallikäynneissä on ylitetty koronaedeltävä taso

Laji	2020	2021	2022	2023
uinti	322460	302920	409762	453401
Kuntolaakson uimahalli	184128	256125	321459	357274
Lippumäen uimahalli	30245	25097	59594	67681
Niiralan uimahalli	81272			
Nilsin uimahalli	26815	21698	28709	28446

Lähde: Hyvinvoinnin edistämisen tulostaulu

4.12 Kuopion Vesi Oy

Kuopion Vesi Oy on Kuopion kaupungin ja Siilinjärven kunnan omistama vesihuolto-yhtiö (omistussuhteet: Kuopion kaupunki 86 %, Siilinjärven kunta 14 %). Yhtiö aloitti toimintansa 1.1.2020. Pohjois-Savon suurimpana vesihuolto-toimijana Kuopion Vesi vastaa taajamien vesihuoltopalveluista Kuopiossa ja Siilinjärvellä. Lisäksi Kuopion Vesi toimii tukkuyhtiönä useimmille omistajakuntien maaseutu-alueilla toimiville vesiosuuskunnille. Yhtiön palveluja käyttää päivittäin n. 120 000 asukasta sekä lukuisat yritykset.

Yhtiö on velkainen ja omavaraisuusaste on varsin alhainen, mutta vesihuoltotoiminta on vakaata toimintaa. Yhtiön myyty vesimäärä on jo pitemmän aikaa pienentynyt, myös ominaisvedenkulutus (vuoden aikana myyty vesimäärä, joka jaetaan verkostoon liittyneiden veden käyttäjien määrällä) on vähentynyt. Tämä pienentää yhtiön liikevaihtoa. Yhtiön investointitaso on korkea. Vaikka vesihuoltoverkoston uudisrakentaminen on edelleen suurta, on investoitava myös verkostojen saneeraukseen. Samoin yhtiön omistamasta laitostomaisuudesta on pidettävä huolta. Vesihuoltotoiminnan toimintavarmuudesta huolehtiminen on erittäin tärkeää. Yhdyskuntajätevesidirektiivi astuu voimaan keväällä 2024 ja myöhemmin direktiivin velvoittamat asiat siirretään kansalliseen lainsäädäntöön. Tämä tuo mukanaan merkittäviä investointeja Kuopion Vedelle.

Korjausvelka

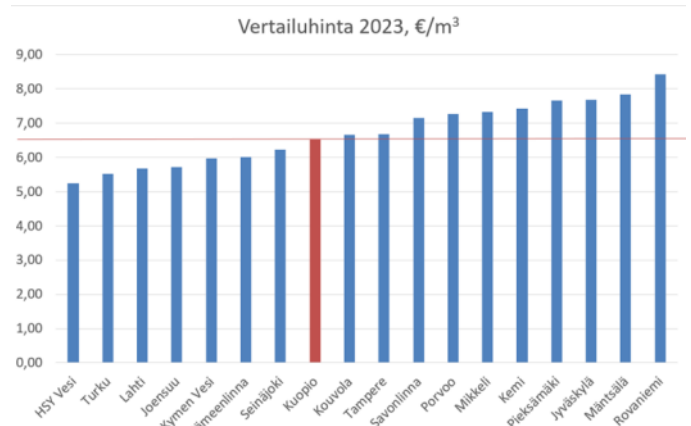
Vesihuoltoverkoston saneeraustarve vuosina 2023 - 2049 on n. 3,3 milj. €/vuosi, jolloin nykyinen saneerausvelka jakaantuu tasaisesti em. vuosille. Verkoston uusinvestointien osuus on keskimäärin 3 milj. €/vuosi. Vesihuoltoverkoston investointitarve em. vuosina on yhteensä n. 6,3 milj. €/vuosi. Laitosten investointitarve vuosina 2023 - 2033 on n. 4-5 milj. €/vuosi. Yhtiön hallitus on tehnyt vuonna 2022 linjapäätöksen siitä, että yhtiön investointitaso pyritään pitämään saneerausvelan pienentämiseksi 10-11 milj. €/vuosi.

Investointitason säilyttämiseksi vesihuollon maksuja korotettiin 1.1.2024 alkaen perusmaksujen osalta 10 % ja käyttömaksujen sekä palvelumaksujen osalta 4 %.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Kuopion Vesi Oy on ennakoinnut tulevia muutostarpeita ja varautunut niihin. Yhtiö on laatinut pitkän tähtäimen investointisuunnitelman, jossa on huomioitu mm. yhdyskuntajätevesidirektiivin voimaan tulosta aiheutuvat investoinnit, kuten haitallisten aineiden poistoväitteen ja ravinteiden kierrätysvaatimuksen. Haitallisten aineiden poisto tapahtuu todennäköisesti aktiivihiilisuodatuksen avulla.

Hintavertailu

Vesilaitosyhdistys VVY ylläpitää mm. hintavertailutietoja Suomen vesihuoltolaitosten käyttö- ja perusmaksuista sekä liittymismaksuista. Koska eri vesihuoltolaitosten maksurakenteet eroavat hyvin paljon toisistaan, eri vesihuoltolaitosten hintavertailuun on kehitetty ns. vertailuhinta, jossa huomioidaan käyttö-, perus- ja liittymismaksut ja saadaan laitosten hinnat vertailukelpoisiksi. Kuopion Veden vertailuhinta on Suomen keskiarvotasoa.

Tavoite ja mittari	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Mittarin tavoitetaso 2023	Toteuma 2023	Lautakunnan arvio
Liikevaihto M€	31,8	31,9	33,0	32,3	Ei toteutunut
Tuloutus omistajalle M€	4,4	4,4	4,3	4,3	Toteutui
Henkilöstön työhyvinvointi, sairauspoissaolot pv/htv	16,1	14,0	10,0	10,0	Toteutui

Tunnusluvut	TP 2021	TP2022	Tavoite 2023	Toteuma 2023
Liikevaihto M€	31,8	31,9	33,0	32,3
Investoinnit M€	12,6	10,1	11,5	12,5
Myynti kaupungille M€	1,2	1,2	1,2	1,3
Kaupungilta saadut lainat M€	123,7	120,2	120,2	120,2
Tilikauden tulos M€*	-0,8	-0,8	0,0	-1,0
Osingot ja korot kaupungille M€	4,4	4,4	4,3	4,3
Henkilöstönlukumäärä 31.12.	93	94	95	95

* verosuunnittelutarve, evl-poistot

4.13 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Hallintosäännön 84 §:n mukaisesti kaupunginvaltuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Kuopion kaupungissa toteutetaan kaupunginvaltuuston 13.12.2021 hyväksymää riskienhallintapolitiikkaa, jossa on määritelty sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteet ja tarkoitus sekä tehtävät ja vastuut. Kaupunginhallitus hyväksyi sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat tarkemmat ohjeet 23.5.2022 (Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Kuopion kaupungissa).

Kaupunkitasolla sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koordinoidaan riskienhallintaryhmän avulla. Riskienhallintaryhmän tehtävänä on laatia ja päivittää ohjeistus riskienhallinnasta ja sisäisestä valvonnasta, suunnitella koulutusta esimiehille ja henkilöstölle, laatia riskienhallintatyön arviointi- ja toimintamalli, koota kaupunkitason riskianalyysi ja määritellä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vuosittaiset painopisteet.

Kolme Kuopion kaupunkiorganisaatiolle määriteltyä yhteistä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan painopistettä vuodelle 2023 olivat:

1. Hyvinvointialueiden valmistelu ja kaupungin strategia hyvinvointialueen kumppanina
2. Työelämän muutosten hallinta: etätyöskentely ja sen johtaminen, monipaikkatyöskentely ja uudenlaiset työympäristöt, työhyvinvointi, sairauspoissaolot
3. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen käyttöönotto ja henkilöstön koulutus osaamisen vahvistamiseksi.

Tytäryhteisöiltä edellytettiin sitoutumista kaupunkistrategiaan, osallistumista kuntatalouden sopeutustoimiin ja konserniohjeen noudattamista.

Palvelualueet raportoivat säännöllisesti sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilasta ja koostavat tilinpäätöksen yhteydessä omat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteot, jotka sisältävät tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja toteutumisesta (sis. hallinto- ja johtamiskulttuurin, riskienhallinnan järjestämisen, valvonnan, seurannan ja viestinnän osa-alueet sekä korjaavat toimenpiteet).

Tämän lisäksi palveluyksiköt raportoivat vuosittain tunnistamistaan ja arvioimistaan riskeistä johdolle. Palvelualueiden johtoryhmät ja keskeiset konserniyhtiöt käsittelevät ja arvioivat tiedot sekä laativat näiden tietojen perusteella arvion organisaatioonsa kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä tilinpäätöksen yhteydessä. Edellä mainitun riskitiedon perusteella laaditaan kaupunkitasoinen riskianalyysi.

Sisäinen tarkastus

Hallintosäännön 88 §:n mukaan sisäinen tarkastus on osa kaupunkikonsernin ohjaus- ja johtamisjärjestelmää, jota kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja käyttävät valvontatoimissaan. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on

- tutkia ja analysoida toimialojen toimintaa suhteessa tavoitteisiin, lainsäädäntöön, päätöksiin ja annettuun ohjeistukseen
- tukea toimialoja tavoitteiden toteutumista uhkavien riskien tunnistamisessa ja arvioida riskien hallintaa
- tarkastaa sisäisen valvonnan toimivuutta
- arvioida päätöksentekojärjestelmän toimivuutta ja toiminnan tuloksellisuutta
- raportoida havainnoistaan myös tarkastuslautakunnalle

Sisäisen tarkastuksen tehtäviä hoidettiin useiden vuosien ajan osa-aikaisin resurssein. Vuonna 2022 ja keväällä 2023 sisäisen tarkastajan resurssia ei ollut lainkaan. Sisäinen tarkastaja aloitti virassaan syksyllä 2023.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittäminen

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan prosessien yhdenmukaistaminen ja ohjeiden jalkautustyö on käynnistetty vuoden 2023 loppupuolella riskienhallintaryhmässä. Vuoden 2023 aikana riskienhallintaryhmän kokoonpanoa päivitettiin ja samalla käynnistettiin yksikkötasoisien toimenpiteiden arviointi. Jatkossa avainprosessien riskienkartoitusta ja analysointia kehitetään selkeämmäksi, riskienhallintatoimenpiteitä ja vastuita kehitetään ja yhdistetään. Keskeisiä kehittämiskohteita ovat myös mm. hankintakoulutus ja mentorointi.

5 KONSERNITAVOITTEIDEN JA -TALouden TOTEUTUMIEN ARVIOINTI

Kuopion kaupungin konsernirakenne 12/2023	Kaupungin omistusosuus %	Konsernin omistusosuus %
TYTÄRYHTEISÖT		
Järviseudun Työterveys Oy	60,20	60,67
Karttulan Virastokeskus Oy	75,80	75,80
Kiinteistö Oy Juankosken Pankkitalo	63,00	63,00
Kiinteistö Oy Juankosken Virastotalo	65,20	65,20
Kiinteistö Oy Kuopion Koulutilat	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Kuopion Luukas	87,29	87,29
Kiinteistö Oy Kuopion Palolaakso	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Kuopion Keskuskenttä	100,00	100,00
Koillis-Savon Ympäristöhuolto Oy	64,00	64,00
Kuopion Energia Oy (al konserniti lin päätös)	100,00	100,00
Kuopion Sähköverkko Oy		100,00
Kuopio Innovation Oy	68,00	70,04
Kuopion Opiskelija-asunnot Oy (al konserniti lin päätös)	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Turontalo		73,69
Kuopion Pysäköinti Oy	100,00	100,00
Kuopion Vesi Oy	86,00	86,00
Mestar Kuopio Oy	99,80	99,98
Niiralan Kulma Oy	100,00	100,00
Nilsian Teollisuuskylä Oy	99,66	99,66
Savonia-ammattikorkeakoulu Oy	51,00	51,00
Servica Oy*	47,41	47,55
* Yhdistelty konserniin määräsvallan perusteella		
KUNTAYHTYMÄT		
Pohjois-Savon Liitto	52,61	52,61
Savon Koulutuskuntayhtymä (al konserniti lin päätös)	43,97	43,97
OSAKKUUSYRITYKSET		
Jätekkukko Oy	49,51	49,51
YHDISTELEMÄTTÖMÄT OSAKKUUSYRITYKSET		
As Oy Pirtinketosato	36,45	36,45
Asunto Oy Ruukkimäki	24,25	24,25
Sansia Oy	24,20	29,23
Kiinteistö Oy Kuopion Studentia	23,39	23,39
Koillis-Savon Vesi Oy	25,20	25,20
Kuopio-Tahko Markkinointi Oy	29,00	29,00
Kuopion Ravirata Oy	29,00	29,00
Kys Invest Oy	48,78	48,78
Pohjois-Savon Matkailu Oy (yhtiö perustettu 16.11.2023)	36,76	36,76
Savon Kuituverkko Oy	26,49	26,49
Kuopion Energia Oy:n al konserniti lin yhdisteltyn kautta konserniin on yhdistelty Väre Oy ja FH Energia Oy		

5.1 Omistajaohjaus

Kuntalain 46 §:n mukaan omistajaohjauksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä aktiivisesti myötävaikuttaa yhtiön tai muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Konsernin johdon muodostavat kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, kaupunginhallituksen omistajaohjausjaosto, kaupunginjohtaja, kaupunkiympäristön apulaiskaupunginjohtaja ja talousjohtaja. Konsernin johdon eri toimielinten tehtävistä on säädetty kuntalaissa ja määrätty kaupungin hallintosäännössä. Konsernin toiminnanohjaus ja valvonta toteutetaan kaupunginvaltuuston 9.9.2019 hyväksymien konserniohjeen ja omistajapolitiikan periaatteiden mukaisesti.

Konserniohjeiden tavoitteena on tehostaa kaupunkikonsernin johtamisen edellytyksiä siten, että kaupunkikonsernia ja kaupungin muuta toimintaa voidaan johtaa kokonaisuutena yhtenäisin periaattein ja kaupunkikonsernin kokonaisuus huomioon ottaen. Kaikki kaupunkikonserniin kuuluvat tytäryhteisöt noudattavat toiminnassaan konserniohjetta. Osakkuusyhteisöissä kaupungin edustajien tulee pyrkiä siihen, että konserniohjeen periaatteita noudatetaan myös näissä yhteisöissä. Kuntayhtymien omistajaohjauksesta annetaan tarvittaessa erillisiä ohjeita.

Kaupunginhallituksen alaiseen omistajaohjausjaostoon kuuluu kaupunginhallituksen puheenjohtaja, varapuheenjohtajat sekä kaksi muuta kaupunginhallituksen keskuudestaan toimikaudekseen valitsemaa jäsentä. Kaupunginhallitus nimeää jaoston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Viranhaltijoista omistajaohjausjaostossa ovat mukana kaupunginjohtaja (toimii jaoston esittelijänä), kaupunkiympäristön apulaiskaupunginjohtaja, talousjohtaja ja konserniohjauspäällikkö.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että konserniohjauspäällikkö on saatu täydentämään konserniohjauksen resursseja ja kehittämistoimintaan on panostettu. Kehittämistoiminnan tuloksena omistajaohjauksen tietoaaineisto on koottu yhdelle alustalle.

Kaupunginhallituksen omistajaohjausjaosto ohjaa ja valvoo kaupungin omistamien tai määräysvallassa olevien yhteisöjen toimintaa. Jaosto nimeää kaupungin edustajat yhteisöjen yhtiö-, yhtymä- ja vuosikokouksiin ja valitsee kaupungin edustajat kaupungin organisaation ulkopuoliseen hallintoon. Se päättää kaupungin kannanotoista yhtiökokouksissa ja muissa vastaavissa kokouksissa käsiteltäviin merkittäviin asioihin ja ohjeiden antamisesta kaupunkia yhteisöissä ja säätiöissä edustaville henkilöille.

Tytäryhtiöt ovat konserniohjetta noudattaen jo valmisteluvaiheessa hakeneet omistajan ennakkokäsityksen tehdessään päätöstä omistajan kannalta merkittävästä asiasta. Ohjeet ovat olleet riittäviä ja omistajapolitiittisia linjauksia on noudatettu. Omistajaohjausjaosto on perehtynyt kokouksissaan keskeisten konserniyhteisöjen toimintaan ja talouteen yhtiökohtaisten esittelyjen yhteydessä. Konsernijohdolla on ollut säännöllisiä yhteistapaamisia yhtiöiden johdon kanssa, joissa on käyty läpi yhteisöjen ajankohtaisia asioita.

Yhtiöt, jotka kuuluvat tytäryhteisöinä kaupunkikonserniin, ovat pääasiassa rakentaneet liiketoimintastrategiansa kaupunkistrategian pohjalta. Kaikkia konserniyhtiöitä koskevia tavoitteita ovat:

- Kuopion kaupungin työllisyyden parantaminen
- Osaavan työvoiman saatavuuden edistäminen mm. harjoittelupaikkoja tarjoamalla
- Resurssiviisauden ja kiertotalouden toimintaperiaatteiden toteuttaminen investoinneissa, hankinnoissa ja palvelutuotannossa

Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan sosiaalisen työllistämisen merkitys on huomioitu hyvin Servica Oy:n ja Kuopion Mestar Oy:n toiminnassa.

Vuoden 2023 aikana käynnistettiin omistajapolitiikan ajantasaistaminen. Tavoitteena on ajantasaistaa ja tarkentaa vuonna 2019 hyväksytyjä omistajapolitiittisia linjauksia sekä laatia keskeisten konserniyhtiöiden osalta yhtiökohtaiset omistajastrategiat. Keskeiset osakkuusyhtiöt on osallistettu työskentelyyn ja yhtiöt ovat esittäneet oman näkökulmansa omistajastrategisiksi linjauksiksi. Myös konsernirakennetta tarkastellaan kokonaisuutena.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että omistajapolitiittisia linjauksia tarkennetaan ja keskeisten konserniyhtiöiden osalta laaditaan yhtiökohtaiset omistajastrategiat yhteistyössä yhtiöiden kanssa.

Arviointia tehdään samalla myös hyvinvointialueen kanssa yhteisomistettujen yhtiöiden osalta. Tiettyjen yhtiöiden osalta on muodostunut asetelma, jossa kaupunkikonserniin kuuluvan tytäryhteisön suurin asiakas on hyvinvointialue, mutta kaupunkikonserniin kuuluvina yhtiöinä kaupunki käyttää yhtiöissä tosiasiallista määräysvaltaa.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen kehittäminen ja yhteistyö kaupungin omistajaohjauksen kanssa on vielä muotoutumassa. Tarkastuslautakunta pitää yhteistyön tiivistämistä hyvinvointialueen omistajaohjauksen kanssa tärkeänä.

5.2 Konsernissa arviointivuonna tapahtuneet muutokset

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty 19 osakeyhtiötä ja kaksi kuntayhtymää. Kaksi tytäryhteisöä muodostaa alakonsernin, joissa on yhteensä neljä tytäryhteisöä. Lisäksi tilinpäätökseen on yhdistelty yksi osakkuusyritys.

Konsernista on poistunut hyvinvointialueuudistuksen myötä lakkautetut Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin kunta-yhtymä sekä Vaalijalan kuntayhtymä. Konsernin omistus-osuus laski Järvisseudun Työterveys Oy:ssä 60,67 %:iin ja Servica Oy:ssä 47,55 %:iin. Servica Oy on yhdistelty konserniin määräysvallan perusteella. Määräysvalta perustuu oikeuteen nimittää hallituksen enemmistö.

Kuopion kaupunki myi omistamansa osakkeet Kiinteistö Oy Kelloniemen Teollisuustalossa. Myynnin myötä Kiinteistö Oy Kelloniemen Teollisuustalosta ei ole yhdistelty konserniin. Konsernin omistusosuus KYS Invest Oy:ssä laski 48,78 %:iin ja se käsitellään konsernissa yhdistelemättömänä osakkuusyhtiönä. Osakkuusyhtiöistä konsernin omistus laski Sansia Oy:ssä 29,23 %:iin ja Istekki Oy:ssä alle 20 %:iin, jonka myötä Istekkiä ei yhdistellä osakkuusyhtiönä. Peruspääomaosuus Pohjois-Savon Liitosta nousi vuoden 2023 aikana 52,61 %:iin.

Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Koko konsernia koskeva olennainen muutos oli sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen siirtyminen kokonaisuudessaan pois kaupunkikonsernista hyvinvointialueelle.

5.3 Konsernitavoitteiden toteutuma

Kaupunginvaltuusto on asettanut vuoden 2023 talousarviossa keskeisille konserniyhtiöille tavoitteet. Pääsääntöisesti toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet on saavutettu. Toteumissa on vähäisiä poikkeamia suhteessa tavoitteisiin, mutta kokonaisuutena tarkastellen poikkeamat eivät ole merkittäviä. Yhteisöt ovat raportoineet toiminnastaan ja taloudestaan osavuosikatsausten yhteydessä ja tilinpäätöksessä kaupunginhallitukselle, joka on edelleen raportoinut kaupunginvaltuustolle.

Kaikille yhteisöille asetettiin yhteisiksi tavoitteiksi Kuopion kaupungin työllisyyden parantaminen sekä työvoiman saatavuuden parantaminen ja resurssiviisaus ja kiertotalouden toimintaperiaatteiden parantaminen. Tytäryhteisöt ovat huomioineet omassa toiminnassaan asetetut tavoitteet ja toimineet sen mukaisesti.

Konsernitavoitteet ovat toteutuneet pääsääntöisesti omistajan asettamien tavoitteiden mukaisesti. Tulevien vuosien talousarvioissa kaupunginvaltuuston tytäryhteisöille

Osa konserniyhtiöistä on yhteisomistettuja hyvinvointialueen kanssa, joten muutos on vaikuttanut konsernitasolla sekä emoon että tytäryhteisöihin.

Hyvinvointialueuudistus on merkinnyt käytännössä emokaupungin taloudellisen volyymin merkittävää alenemista. Samalla tämä tarkoittaa konsernitasolla sitä, että konserniyhteisöjen osuus konsernin taloudesta on kasvanut merkittävästi paitsi taloudellisten rahavirtojen, myös riskienhallinnan näkökulmasta.

Arvio tulevasta kehityksestä

Kaupungin talouden tasapainotusohjelma käsittää myös konsernin tuottamat palvelut, konsernirakenteen ja tuloustason. Konsernia koskevat tavoitteet tarkentuvat kevään 2024 kuluessa omistajapoliittisissa linjauksissa ja talouden tasapainotusohjelman toimenpiteiden myötä.

Energian hinta, palvelujen ja tarvikkeiden hintakehitys sekä globaalit logistiikkaketjujen muutokset, jotka vaikuttavat sekä hintoihin että saatavuuteen nousevat keskiöön arvioitaessa konsernin tulevaa kehitystä. In-house -yhtiöitä koskevia linjauksia on tarkasteltava kunkin yhtiön toimintaedellytysten kannalta erikseen toiminta- ja sääntely-ympäristön muutokset huomioiden. Konsernin suurimpien investoijien investointitaso tulee säilymään.

asettamien tavoitteiden määrään ja mitattavuuteen tullaan kiinnittämään aikaisempia vuosia enemmän huomiota.

Tytäryhteisöjen toiminnan ja talouden seuranta toteutettiin vuonna 2023 neljännesvuosittain kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuustolle laadittavan Kuopion kaupungin osavuosikatsauksen yhteydessä sekä tilinpäätöksessä. Raportointi sisälsi talousarviossa tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteumaseurannan sekä yhteenvedon kunkin yhteisön toiminnan ja talouden kehittymisestä. Raportointiin katsotaan olevan riittävää.

Konserniyhtiöille asetetuista 36:sta tavoitteesta toteutui tai voidaan katsoa toteutuneen 27 ja toteutumatta jäi kuusi tavoitetta. Kolmea tavoitetta ei voitu arvioida. Keskeisten konsernitavoitteiden toteutumaa ja keskeiset poikkeamat on kuvattu seuraavan sivun taulukossa.

KONSERNITAVOITTEET

Yhtiö	Tavoite ja mittari	Tavoitetaso 2023	Toteutuma	Tarkastuslautakunnan arvio
Kuopion Energia Oy konserni	Liikevaihto M€	105,0	124,9	Tavoite toteutui.
	Tuloutus omistajalle M€	9,0	9,0	Tavoite toteutui.
	Käyttökate-%	35,0	36,3	Tavoite toteutui.
	Omavaraisuusaste %	35,0	35,5	Tavoite toteutui.
Kuopion Pysäköinti Oy	Liikevaihto M€	3,6	4,1	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos M€	0,0	-0,3	Tavoite ei toteutunut.
	Omavaraisuusaste %	85,0	91,0	Tavoite toteutui.
Kuopion Opiskelija-asunnot Oy	Liikevaihto M€	11,2	11,6	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos M€	0	0	Tavoite toteutui.
	Käyttöaste %	93,0	94,0	Tavoite toteutui.
	Asuinneliövelka €/asm ²	670	633	Tavoite toteutui.
Niiralan Kulma Oy	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	1,1	4,3	Tavoite toteutui.
	Käyttöaste %	97,5	97,3	Tavoitteen katsotaan toteutuneen.
	Asuinneliövelka €/asm ² max	< 600	536	Tavoite toteutui.
	Kiinteistöalan energiategohkuussopimuksen vuokra-asuntoyhteisöjen toimenpideohjelma (parannus v. 2015 tasosta) %	6,5	7,5	Tavoite toteutui.
Kuopion Vesi Oy	Liikevaihto M€	33,0	32,3	Tavoite toteutui.
	Tuloutus omistajalle M€	4,3	4,3	Tavoite toteutui.
	Henkilöstön työhyvinvointi, sairauspoissaolot	10,0	10,0	Tavoite toteutui.
Savonia Ammatti-korkeakoulu Oy	Liikevaihto M€	60,0	61,1	Tavoite toteutui.
	Suoritetut tutkinnot kpl	1 460	1 432	Tavoite ei toteutunut.
Kiinteistö Oy Kuopion Koulutilat	Liikevaihto M€	0,9	1,1	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos M€	0	0	Tavoite toteutui.
Kiinteistö Oy Kuopion Keskuskenttä	Liikevaihto M€	0,2	0,4	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos ennen veroja M€	0	0	Tavoite toteutui.
Kiinteistö Oy Kuopion Luukas	Tilikauden tulos M€	0	0,3	Tavoite toteutui.
Servica Oy	Liikevaihto M€	111,3	148,9	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja M€	2,0	1,0	Tavoite ei toteutunut.
	Asiakastytyväisyys kehittyvä vuodesta 2022 (nykyiset asiakkaat)	-	3,76	Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska tavoitetaso puuttuu.
	Henkilöstön sairaus- ja tapaturmapoissaolot vähenivät edellisestä vuodesta (kalenteripäivää / henkilö)	19,8	22,02	Tavoite ei toteutunut.
	HVA:n haltuunotto ja sopimuksen mukainen toiminta. Poikkeamien määrä Q2 - Q4 suhteessa liikevaihtoon säilyy vuoden 2022 tasolla. Poikkeamia* / 1 milj. euroa. (*poikkeama sopimuksessa määritellyssä palvelutasossa)	0,5	1,1	Ei voida arvioida. Liikevaihto on 148,9 milj. €. Poikkeamia vuonna 2023 163,79 kpl (1,1*148,9 milj. €) Vuonna 2022 vastaavana ajankohtana poikkeamia 52,85 kpl (0,5*105,7 milj. €)
Mestar Kuopio Oy	Liikevaihto M€	35,0	35,7	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos M€	0,5	0,6	Tavoite toteutui.
Järviseudun Työterveys Oy	Liikevaihto M€	11,5	13,2	Tavoite toteutui.
	Tilikauden tulos M€	0,6	0,2	Tavoite ei toteutunut.
	Omavaraisuusaste %	72,0	66,8	Tavoite ei toteutunut.
	Asiakastytyväisyys (4-10)	9	-	Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska toteumatieto puuttuu.

5.4 Konsernitalouden toteutuma

Konsernin tilikausi oli 30,6 milj. euroa ylijäämäinen, mikä oli 3,0 milj. euroa parempi kuin edellisenä vuonna. Kuopio-konsernin toimintatuotot olivat tilikaudella 465 milj. euroa ja toimintakulut 732 milj. euroa. Sekä tuotto- että kulueriin vaikutti toimintojen siirtyminen hyvinvointialueelle. Toimintatuotot pienenevät 32 % ja toimintakulut lähes puolituivat, kun muutosta vuoteen 2022 verrattuna oli 47 %. Toimintatuotot kattoivat 64 % konsernin toimintakuluista. Emokaupungin vastaava tunnusluku oli 27 %. Konsernin toimintakate oli -265 milj. euroa, mikä merkitsi sitä, että aikaisemmasta lähes -700 milj. euron toimintakatevolyyminista pudotus oli yli 60 % konsernin uudelle tasolle.

Konsernin verotulot olivat 308 milj. euroa (kaupungin tulovero, kiinteistövero ja osuus yhteisöveron tuotosta). Verotulot olivat 241 milj. euroa pienemmät kuin edellisenä vuonna. Tämä johtuu hyvinvointialueelle siirtyneestä rahoituksesta, joka toteutettiin leikkaamalla kaikkien kuntien veroprosentteja vuonna 2023 sekä pienentämällä kuntien jako-osuutta yhteisöveron tuotosta.

Valtionosuudet olivat 117 milj. euroa. Konsernin valtionosuus muodostuu Kuopion kaupungin saamasta valtionosuudesta 40 milj. euroa sekä kaupungin osuudesta Savon koulutuskuntayhtymän valtiolta saamasta opiskelijoiden yksikköhintarahoituksesta ja Savonia-ammattikorkeakoulu oy:n valtiolta saamasta perusrahoituksesta, yhteensä 77 milj. euroa. Oppilaitosten valtionosuusperusteet pysyivät ennallaan, mutta kuntien valtionosuusperusteissa tehtiin hyvinvointialueiden rahoitukseen liittyen olennaisia muutoksia. Kaupungin saamat valtionosuudet pienenevät noin kuudesosaan aikaisemmasta tasosta.

Konsernin korko- ja rahoitustuloissa eliminoituvat kaupungin ja sen tytäryhtiöiden keskinäiset velkojen korot, takausmaksut ja osinkotuotot. Korkotuloissa ja -menoissa on näkyvissä korkotason nousun vaikutus. Korkomenot olivat 6 milj. euroa korkeammat kuin vuonna 2022, vaikka lainakanta pieneni n. 265 milj. euroa hyvinvointialueelle siirtyneiden toimintojen vuoksi.

Konsernin vuosikate oli 146 milj. euroa, joka on 18 milj. euroa heikompi kuin edellisenä vuonna. Volyymiltaan pienemmän kaupunkikonsernin euromääräinen tulorahoitus oli heikompi kuin aikaisemmin. Vuosikate asukasta kohden oli 1.176 euroa, kun se edellisvuonna oli 1.333 euroa/asukas. Emokaupungin vastaavat tunnusluvut olivat 104 % ja 457 euroa/asukas.

Vuosikate kattoi tilikauden poistot, tunnusluvun ollessa 135 %, kun se edellisenä vuonna oli 127 %, suhteellisesti konsernin asema näin ollen parani. Hyvinvointialuesiirtymä vaikutti myös poistopohjaan ja poistojen määrä piene-

ni edellisestä vuodesta 17 milj. euroa, 108 milj. euroon.

Konsernin investoinnit

Kaupunkikonsernin investoinnit olivat 169 milj. euroa, joka on 74 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Keskeisenä muutokseen on vaikuttanut sairaanhoitopiirin siirtyminen osaksi hyvinvointialuetta, joten sen luvut eivät enää ole osa kaupunkikonsernia. Kaupunkikonsernin suurin investoija oli Kuopion kaupunki 93 milj. euroa. Yhtiöistä suurimmat investoinnit olivat Kuopion Energia Oy:llä 28,6 milj. euroa ja Niiralan Kulma Oy:llä 15,7 milj. euroa ja Kuopion Vesi Oy 12,5 milj. euroa.

Toiminnan ja investointien yhteenlaskettu rahavirta oli 3 milj. euroa positiivinen eli rahavirrat kattoivat konsernin nettoinvestoinnit. Tulorahoituksen riittävyttä kuvaava investointien tulorahoitusprosentti oli 90 %, missä on selkeä kohennus vuoteen 2022. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viimeisen viiden vuoden ajalta on voimakkaasti negatiivinen, -156 milj. euroa.

Negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa.

Konsernin toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viimeisen viiden vuoden ajalta on voimakkaasti negatiivinen. Kuten tilinpäätöksessäkkin todetaan, toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Konsernin tase

Konsernitaseen loppusumma oli 1.803 milj. euroa, joka pieneni edellisvuodesta 427 milj. euroa. Hyvinvointialueelle siirtyneet konsernilaskelmiin aiemmin sisältyneet toiminnot vaikuttivat käytännössä kaikkiin taseen eriin. Olenneimmat muutokset tapahtuivat taseen omaisuuseristä rakennuksissa, koneissa ja kalustossa sekä keskeneräisissä hankinnoissa. Aineellisten hyödykkeiden määrä väheni 286 milj. euroa. Rahat ja pankkisaamiset vähenivät 79 milj. euroa.

Konsernin oma pääoma oli 508 milj. euroa. Hyvinvointialuesiirtymä pienensi peruspääomaa 45 milj. euroa ja edellisten tilikausien ylijäämää ja rahastoja 20 milj. euroa. Konsernitaseen kertynyt ylijäämä on 142 milj. euroa vuoden 2023 lopussa. Asukasta kohden laskettuna ylijäämä oli 1 146 euroa.

Konsernin ulkoinen lainakanta vuoden lopussa oli 924 milj. euroa. Lainakanta pieneni edellisvuodesta 288 milj. eurola, missä hyvinvointialuesiirtymän vaikutus oli 265 milj. euroa. Konsernin ulkoisesta lainakannasta 882 milj. euroa oli lainoja rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta ja suurimmat näistä olivat Kuopion kaupungin 542 milj. euroa ja Niiralan Kulma Oy:n 213 milj. euroa.

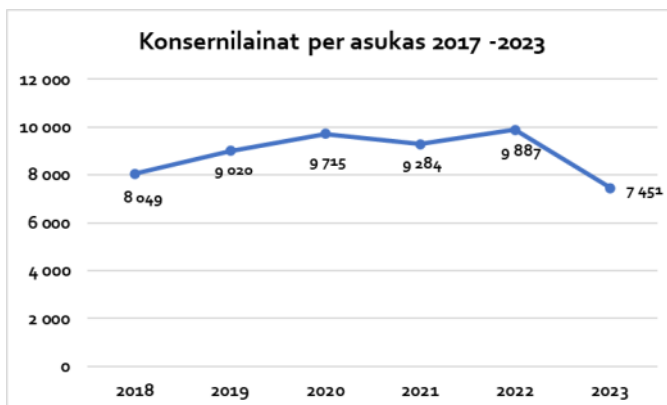
Lyhytaikaisen korottoman velan määrän muutos johtuu pitkälti hyvinvointialueelle siirtyneiden toimintojen aiheuttamasta mm. alv-velan ja ennakonpidätys- ja eläkemaksuvelan volyymin pienenemisestä.

Konsernin omavaraisuusasteeksi muodostui 33 %. Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Alle 50 %:n omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta. Emokaupungin omavaraisuusaste oli 48 %.

Lainoihin ja vuokravastuisiin sisältyvät mm.

- vuokravastuut (esim. kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingsopimukset)
- sopimusvastuut (esim. elinkaarimallilla toteutettujen kiinteistöjen palvelumaksut)

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli 131 %. Tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Hyvinvointialueuudoksen aiheuttama olennainen vero- ja valtionosuustulojen pieneneminen heijastuu tunnusluvun jakajan arvoon, koska mm. konserniin sisältyvät kunnan velat (tunnusluvun jaettavan arvo) eivät uudistuksen vuoksi muuttuneet. Emokaupungin tunnusluku oli samansuuruisen, 131 %.

Konsernin tunnusluvut				
	2023	2022	2021	2020
Omavaraisuusaste, %	33,4	28,2	28,9	26,9
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	130,6	100,0	96,4	104,6
Kertynyt yli-/alijäämä, M€	142,1	128,8	101,2	55,4
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 14,6	1 051	833	460
Lainakanta* 31.12., M€	924,0	1 212,1	1 128,5	1 167,8
Lainakanta 31.12., €/asukas	7 451	9 887	9 284	9 715
Lainat ja vuokravastuut 31.12., M€	1 085,0	1 408,2	1 265,3	1 315,5
Lainat ja vuokravastuut 31.12., €/asukas	8 749	11 487	10 409	10 944
Lainasaamiset, M€	0,6	0,6	0,7	0,8
Konsernin henkilöstön lukumäärä keskimäärin	6 982	9 645	9 478	9 340
Investointien tulorahoitus, %	89,6	68,5	78,7	72,3
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, M€	-155,5	-183,9	-159,2	-156,5
Rahavarat 31.12., M€	157,9	252,0	231,6	296,9
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	1,1	1,3	1,1
Kassan riittävyys, pv	56	53	51	70

Konsernitunnuslukuihin vaikuttaa Hyvinvointialueelle 2023 alussa siirtyneiden toimintojen poistuminen konsernitaseesta.

*Kaupungin ja konsernin tytäryhtiöiden käytössä olevan konsernitilin käsittely tilinpäätöksessä muuttunut. Lainamäärä ja sen pohjalta laskettavat tunnusluvut muutettu myös vertailuvuosien osalta. Vaikutus kohdistuu kaupungin tunnuslukuihin.

Vuokravastuut sisältävät mm. elinkaarimallilla tehtyjen koulujen ja päiväkotien kustannuksia.

Kriisikuntakriteerit

Kuntalain 118 §:n mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää neljässä vuodessa tai alla olevien voimassa olevien kriisikuntakriteerien täytyessä kahtena vuonna peräkkäin.

Raja-arvoja sovellettiin ensimmäisen kerran vuonna 2022 vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätösten tunnuslukujen perusteella. Kuopion kaupungin taseessa ei ole kertynyttä alijäämää vuoden 2023 lopussa. Vuodesta 2022 alkaen voimassa olevat uudet kriisikuntakriteerit eivät täyty miltään osin.

Kriisikuntakriteerien toteuma tilinpäätöksessä 2023. Uudistetut kriisikuntakriteerit (Kuntalaki 118 §, 1.3.2019).		
Kriteeri	Tilinpäätös 2023	Tarkastuslautakunnan arvio
Alijäämän kattamisvelvoite: peruskunnan taseeseen kertynyt alijäämä on katettava neljässä vuodessa.	Ei kertynyttä alijäämää.	Kriteeri ei täyty
Asukasta kohti laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa. (Kiinnitettävä huomiota, jos konsernin kertynyt alijäämä vähintään 500 €/as kahtena vuonna)	Ei kertynyttä alijäämää.	Kriteeri ei täyty
Konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 % (Kiinnitettävä huomiota, jos alle 100 %)	134,6 % (TP 2022 127,1 %) (TP 2021 147,0 %)	Kriteeri ei täyty
Kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti (Kiinnitettävä huomiota, jos 1,5 %-yks yli keskiarvon) . *Vuodesta 2023 alkaen luvut koskevat Manner-Suomen kuntia. Manner-Suomen kuntien veroprosentteja laskettiin sote-uudistuksen vuoksi 12,64 %-yksikköä.	8,11 % (keskiarvo 7,37 %)* (TP 2022 20,75 % keskiarvo 20,01%)	Kriteeri ei täyty
Asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla (Kiinnitettävä huomiota, jos 25 % yli keskimääräisen) (Konsernilainojen keskiarvo vuonna 2022 oli 9 367 e/as)	8 749 e/as (11 487 e/as TP 2022) (10 411 e/as TP 2021)	Kriteeri ei täyty
Konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 (Kiinnitettävä huomiota, jos alle 1,0)	1,2 (v.2022 1,1) (v.2021 1,3)	Kriteeri ei täyty

6. ARVIOINTIHAVAINTOJEN JÄLKISEURANTA

Kuopion kaupunginvaltuusto käsitteli vuoden 2022 arviointikertomuksen kokouksessaan 15.5.2023. Kaupunginhallitus on käsitellyt arviointikertomuksessa pyydytyistä vastineista tehdyn yhteenvedon kokouksessaan 4.9.2023. Tarkastuslautakunta arvioi annettuja vastineita ensimmäistä kertaa jo väliarviointiläusunnossaan, joka käsiteltiin valtuustossa 18.9.2023.

Tarkastuslautakunta arvioi arviointikertomuksen yhteydessä myös jälkiseurannassa olevat asiat ja pyytää vastineet sekä jälkiseurannassa edelleen olevista, että tämän arviointikertomuksen havainnoista. Tarkastuslautakunta on koonnut jälkiseurantaa vaativat edellisen arviointivuoden havainnot seuraaviin taulukoihin ja uudet havainnot 7. luvun taulukkoon.

Merkkien selitteet: Etenee osittain Ei etene

Keskeiset arviointihavainnot 2021	Vastuualueen vastine	Tarkastuslautakunnan arvio
Kaupungin reagoitukyky henkilöstön työtyytyväisyyden muutoksiin	Henkilöstökyselyt, joissa otetaan käyttöön vuosikello, jolla pyritään vaikuttamaan vastausprosenttiin. Epäasiallisen käytöksen ohje on päivitetty. Työyhteisöissä havaittuihin haasteisiin on puututtu ja esihenkilöiden valmiuksia vaikeiden asioiden puheeksiottoon on lisätty mm. koulutuksen avulla. Työhyvinvointisuunnitelmat. Kehityskeskustelut. Tehtäväkuvien tarkastaminen ja työn vaatavuuden arvioinnit.	 Työtyytyväisyyttä tulee arvioida riittävän usein ja on harkittava erityistoimia vastausprosentin nostamiseksi. Vuosikellon käyttöönoton myötä vältetään kyselyiden päällekkäisyyttä. Työntekijöitä motivoidaan vastaamaan ja kyselyihin vastaamiseen varataan riittävästi aikaa. Uutta kyselyä ei ole vielä tehty.
Sisäisen tarkastuksen resurssien turvaaminen	Kaupunginkansliaan on hallintojohtajan alaisuuteen rekrytoitu sisäinen tarkastaja, joka aloitti tehtävänsään 1.9.2023.	 Raportointia on kehitettävä edelleen. Raportoinnin pitää sisältää arviointikohteiden kuvauksia ja tehtyjä korjauksia.
Keskeiset arviointihavainnot 2022	Vastuualueen vastine	Tarkastuslautakunnan arvio
Ehkäisevän päihdetyön resurssien varmistaminen.	<p>Ehkäisevän päihdetyön resurssointi Kuopiossa on tällä hetkellä 1 henkilötyövuosi. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin työ kohdistuu kaikkiin kuntalaisiin (eri ikäryhmät), kaikkiin eri päihteisiin, mukaan lukien rahapelaamiseen, ja lisäksi koordinaattori pyrkii yhdessä hyvinvointikoordinaattorin kanssa huomiomaan myös mielenterveyden edistämisen; tätä tärkeätä tematiikkaa resurssimme riittävät vain hipaisemaan. Erilaisten verkostojen ja koordinaation lisäksi ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin työtä on tiedon tulkinta ja välittäminen yhteistyöryhmille ja kuntalaisille, tapahtumien ja koulutusten järjestäminen, monialainen työ kunnan eri palvelualueilla, viestintä ja sosiaalinen media, monialainen turvallisuustyö ja väkivallan ehkäisytyö sekä lukuiset "ajankohtaiset ja akuutit" tehtävät.</p> <p>Käytännössä kaikkea edellä mainittua on mahdotonta toteuttaa yhden henkilön työajalla ja usein joutuu priorisoimaan tekemistä ja painottamaan esim. lapsiin ja nuoriin kohdistuvia toimenpiteitä. Keskeisiä työn osa-alueita jää tekemättä tai joutuu tekemään kiireessä, mikä lisää työkuormaa.</p> <p>Avainasemassa ehkäisevän päihdetyön resursoinnissa on tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa, mikä toteutuu jo erittäin hyvin, mutta ei poista faktaa Kuopion kaupungin oman työntekijäresurssin riittämättömydestä ottaen huomioon ehkäisevän päihdetyön erittäin suuren merkittävyyden kuopilaisten hyvinvoinnin ja työkyvyn edistämisessä.</p>	 Ehkäisevän päihdetyön resurssi on riittämätön.

Keskeiset arviointihavainnot 2022	Vastuualueen vastine	Tarkastuslautakunnan arvio
<p>Asukastupaverkoston supistamisen vaikutus palvelujen saatavuuteen ja kaupungin toiminnan tuloksellisuuteen.</p>	<p>Vuonna 2019 asukastupatoimintaan kuului 12 asukastupaa ja vakituudessa tehtävässä 11 työntekijää. Asukastuvista lakkautettiin viisi ja kuusi työntekijää vähennettiin. Kansalais-toiminnan palveluiden hallinnoimia tiloja on Männistö, Rypysuo, Nilsjä ja Karttula ja lisäksi toimintaa on neljässä kirjastossa, yhdessä seurakunnan tilassa ja yhdessä hyvinvointialueen tilassa. Myös ulkotapahtumia järjestetään. Käyntien määrät ovat puolet vuoden 2019 tasosta.</p> <p>Kulut ovat pienentyneet pysyvästi.</p>	<p> Palvelu on merkittävästi supistunut.</p>
<p>Lukiolaisten oppimisen tuesta huolehtiminen</p>		<p>Vastinepyyntö jäi tekemättä vuonna 2022.</p>
<p>Oppimistulosten seuraaminen huomioiden lukioon sisään tulevien lähtötaso</p>	<p>STT:n lukiovertailussa verrataan lukioiden ylioppilaskirjoitusten tuloksia opiskelijoiden lähtötasoon eli kolme vuotta sitten lukionsa aloittaneiden peruskoulun päättötodistusten keskiarvoihin. Jatkossa lukioiden opetuksen laatumittareita kehitetään.</p>	<p>Opetuksen laatua ei voida arvioida saatujen tietojen perusteella.</p>
<p>Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi.</p>	<p>Vuoden 2023 talousarvion valmistelun yhteydessä kuntakokeilun asiakastyöhön kohdennettiin lisäresursseja yhteensä 10 henkilötyövuoden verran. Näiden lisäresurssien ansiosta työntekijäkohtaisia asiakasmääriä saadaan painettua n. 120 asiakkaaseen työntekijää kohden. Rekrytoinnit on saatu valmiiksi 5/2023, joten henkilöstölisäyksen vaikutukset pitäisi näkyä kesälomakauden jälkeen.</p> <p>Työllistymistä edistäviin palveluihin on pystytty lisäämään omavalmentaja- ja työkykykoordinaattoriresursseja suunnitelmien mukaisesti. Yhteistyö Päihdepalvelusäätiön kanssa.</p> <p>Vuoden 2023 aikana on käynnistetty useita uusia palveluita, joilla pitkään työttömänä olleiden työllistymispoluille siirtymistä saadaan tehostettu. Tällaisia palveluita ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tehostettu kontaktointi ja palveluohjaus 1000 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea saaneille asiakkaille • Stand by me -valmennus, jossa asiakkaalle etsitään työtä tai työkokeilu paikkaa • yhteistyö henkilöstöpalveluyritysten kanssa • Iisisti Töihin -mallin käyttö • välityömarkkinatoimijoiden työllistämistoiminta. Esimerkiksi Elävä-säätiön kanssa on lähdetty kehittämään vieraskielisten rekrytointia ja palveluihin ohjaamista sekä yritysyhdyspintatyötä. • tuettu työkokeilu välityömarkkinatoimijoilla alkaa uutena ostopalveluna 6/2023 	<p> Kuntouttavaan työtoimintaan oli vuoden 2023 aikana jonoa, sillä palvelua ei ollut hyvinvointialueella saatavissa niin paljon kuin oli tarve. Toukokuussa jono oli neljän kuukauden mittainen. Heinäkuussa jonossa oli 40 asiakasta ja marraskuussa 44 asiakasta. Vuoden 2023 aikana palvelussa oli 149 asiakasta.</p> <p> Tuettu työkokeilu välityömarkkinatoimijoilla alkoi heinäkuussa 2023 ja siihen osallistui loppuvuoden aikana viisi henkilöä.</p>

7. VASTINEPYYNNÖT VUODEN 2023 HAVAINNOISTA

Keskeiset arviointihavainnot	Vastuualueen vastine
<p>Tarkastuslautakunta toteaa, että varhaiskasvatuksen rekrytointivaikeudet ovat uhkatekijä kaupungin vetovoimaisuudelle. Varhaiskasvatuksen resurssipula voi johtaa siihen, että lapsiperheet eivät koe kaupunkia houkuttelevaksi.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Miten varhaiskasvatuksen resurssit varmistetaan?</p>	
<p>Nuorisopalveluissa toteutettiin organisaatiouudistus vuoden 2022 alusta. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen mukaan tiimimallin mukainen toiminta on vielä alkutaipaleella ja vaatii kehittämistä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että etsivä nuorisotyö – toimintaan ja päihdetyötä tekevään erityisnuorisotyöhön varmistetaan riittävät resurssit.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Miten etsivä nuorisotyö –toiminnan ja päihdetyötä tekevän erityisnuorisotyön resurssit varmistetaan?</p>	
<p>Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan pitäjäraatitoiminta kaipaa hallintokulttuurin täsmentämistä, jotta raamit ja ohjeet ovat selkeitä ja niitä noudatetaan kaikilla alueilla.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään hallintokulttuurin täsmentämiseksi?</p>	
<p>Joukkoliikenteen asiakastyytyväisyyttä on mitattu neljä kertaa vuodessa. Tarkastuslautakunta esittää, että asiakastyytyväisyyskysely toteutetaan myös koululaiskuljetuksissa olevien erityisen tuen oppilaiden vanhemmille.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy, kenen vastuulla on järjestää koululaiskuljetuksessa olevien erityisen tuen oppilaiden matkustuksen aikataulu, matka-aika ja tuen tarve matkan aikana?</p>	
<p>Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan Mukke-hanke on pysähtynyt.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Onko Mukke-hanke etenemässä?</p>	
<p>Tarkastuslautakunta toteaa, että henkilöstöresurssi turvallisuus-, valmiussuunnittelu- ja varautumisvelvollisuuden piiriin kuuluviin asioihin on pieni.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Miten turvataan riittävät resurssit ja sijaisjärjestelyt?</p>	
<p>Tarkastuslautakunta huomauttaa, että poikkeustilanteiden hallinta strategiassa käsittää vain ympäristöön liittyviä asioita, kuten ilmastomuutos. Pandemian ja turvallisuusuhan mahdollisuuden huomiointi on välttämätöntä.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään asian huomioimiseksi?</p>	
<p>Tarkastuslautakunta on huolissaan substanssisosaamista vaativien asioiden hallinnollisesta valmistelusta ja käsittelystä haltuunprojektissa.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään substanssisosaamisen varmistamiseksi?</p>	

Keskeiset arviointihavainnot	Vastuualueen vastine
<p>Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan Kansalaisopiston suosituimpien kurssien jonotilanne on erittäin huono.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä korjaustoimenpiteitä kurssien jonotilanteen pienentämiseksi tehdään?</p>	
<p>Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan alueelliset jätteiden lajittelupisteet ovat puutteelliset ja niiltä puuttuu riittävä lajitteluohjeistus. Ohjeistusta tarvitaan monikielisenä ja kuvakkeina. Tyhjennysajankohdat eivät välttämättä vastaa kuntalaisten käyttöä.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään asian korjaamiseksi?</p>	
<p>Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että varautumiseen liittyvät tilakustannukset ovat erillisenä kulueränä yleishallinnon kustannuksissa, etteivät ne vääristä liikuntapaikkapalvelujen ja koko hyvinvoinnin edistämisen palvelualueen tilakustannuksia.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä asialle tehdään?</p>	
<p>Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että käytöstä poistetuille palvelutalojen yhteydessä olleille liikuntatiloille löydetään korvaavat tilat lähipalveluna. Lisäksi maksukäytännöt tulisi selkiyttää siten, että liikuntarannekkeen hankkimista ei edellytetä esim. palvelutalon asukkailta, jotka eivät pysty käyttämään muita liikuntatiloja.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Miten korvaavat tilat toteutetaan?</p>	
<p>Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen kehittäminen ja yhteistyö kaupungin omistajaohjauksen kanssa on vielä muotoutumassa.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään yhteistyön tiivistämiseksi hyvinvointialueen omistajaohjauksen kanssa?</p>	
<p>Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistus on annettu palvelualueille. Lapsivaikutusten arviointeja ei ole toteutettu.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään lapsivaikutusten arviointien toteuttamiseksi?</p>	
<p>Konsernin toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viimeisen viiden vuoden ajalta on voimakkaasti negatiivinen. Kuten tilinpäätöksessäkin todetaan, toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.</p> <p>Tarkastuslautakunta kysyy: Mitä toimenpiteitä tehdään asian korjaamiseksi?</p>	

8. ALLEKIRJOITUKSET

Kuopion kaupungin tarkastuslautakunta 18.4.2024

Olli-Pekka Ryynänen
puheenjohtaja

Tanja Airaksinen

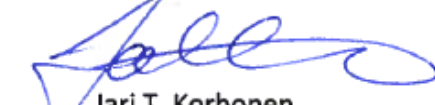
Jukka Littunen

Soile Sirkka

Anne Paulo-Tuovinen
varapuheenjohtaja

Jari T. Korhonen

Heli Norja

Teemu Soini

Kuvassa vasemmalta: Anne Paulo-Tuovinen (vpj.), Jari T. Korhonen, Olli-Pekka Ryynänen (pj.), Heli Norja, Jukka Littunen, Soile Sirkka ja Teemu Soini. Kuvasta puuttuu Tanja Airaksinen. Kuva: Vicente Serra

